

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ESIMENE OSAKOND

KOHTUASI KOROBOV JT vs. EESTI

(Kaebus nr 10195/08)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

28. märts 2013

Käesolev kohtuotsus jõustub konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel. Kohtuotsust võidakse keeleliselt toimetada.

Kohtuasjas Korobov jt vs. Eesti,
Euroopa Inimõiguste Kohus (esimene osakond) kojana, kuhu kuuluvad:
esinaine Isabelle Berro-Lefèvre,
kohtunikud Mirjana Lazarova Trajkovska,
Julia Laffranque,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Erik Møse,
Ksenija Turković,
Dmitry Dedov,
ja *osakonna sekretär* Søren Nielsen,
olles pidanud nõu kinnisel istungil 5. märtsil 2013,
on nimetatud kuupäeval vastu võtnud järgmise otsuse.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb kaebusel (nr 10195/08) Eesti Vabariigi vastu, mille esitasid kohtule 29. veebruaril 2008 seitse Eesti residentide inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon”) artikli 34 alusel. Esimene kaebaja, Aleksandr Korobov, on 1959. aastal sündinud Eesti kodanik. Teine kaebaja, Sergei Kovaljov, on 1992. aastal sündinud Eesti kodanik. Kolmas kaebaja, Rostislav Makariev, on 1985. aastal sündinud Vene kodanik. Neljas kaebaja, Gennadi Mihhaidarov, on 1983. aastal sündinud Eesti kodanik. Viies kaebaja, Sergei Petrov, on 1977. aastal sündinud määratlemata kodakondsusega isik. Kuues kaebaja, Dmitry Tarasov, on 1981. aastal sündinud Vene kodanik. Seitsmes kaebaja, Valeri Zatvornitski, on 1970. aastal sündinud määratlemata kodakondsusega isik.

2. Kaebajaid esindasid ülikooli professorid ja European Human Rights Advocacy Centre (London) juristid B. Bowring ja P. Leach. Eesti Vabariiki (edaspidi „riik”) esindas M. Kuurberg Välisministeeriumist. Venemaa Föderatsioon kasutas kolmanda isiku sekkumise õigust vastavalt konventsiooni artikli 36 lõikele 1 ja Venemaad esindas Venemaa Föderatsiooni esindaja Euroopa Inimõiguste Kohtus G. Matyushkin.

3. Kaebajad väitsid eelkõige, et neid oli kinnipidamise ja kinnihoidmise ajal väärkoheldud ja et nende kaebuste suhtes ei olnud läbi viidud tõhusat uurimist.

4. 14. septembril 2010 tunnistati kaebus osaliselt vastuvõetamatuks ning kaebus esimese, neljanda, viienda ja seitsmenda kaebaja väärkohtlemise kohta ja kõigi seitsme kaebaja kaebus vabaduse võtmise kohta ning samuti kaebus, mis seondub õigusega nõuda hüvitist väidetavalt ebaseadusliku kinnipidamise eest, edastati riigile. EIK otsustas teha üheaegselt otsuse nii kaebuse vastuvõetavuse kui ka selle sisu kohta (artikli 29 lõige 1).

5. 1. veebruaril 2011 muutis EIK oma osakondade koosseisu (kohtureeglite 25. reegli lõige 1) ja käesolev kaebus määrati äsja moodustatud esimesele osakonnale.

ASJAOLUD

I. KOHTUASJA ASJAOLUD

6. Kaebajad elavad Tallinnas, välja arvatud neljas kaebaja, kes elab Kiviõlis.

A. Kohtuasja taust

7. Pronkssõduri monument, esialgne nimetus „Tallinna vabastajate monument”, avati ametlikult 22. septembril 1947, mis on Nõukogude Punaarmee Tallinna tungimise kolmas aastapäev. Monument püstitati Tõnismäele, Tallinna kesklinna, väikese matmispaiga kohale, kuhu olid aprillis 1945. aastal maetud ümber nõukogude sõdurite säilmed. Monument kujutas endast kivist taustal seisvat sõdurit, kes kandis Teise maailmasõja aegse Punaarmee vormi.

8. 2004. aastast alates sagenesid nõuded pronkssõduri eemaldamiseks või ümberpaigutamiseks. 22. septembril (Punaarmee 1944. aastal Tallinna tungimise aastapäeval) ja 9. mail (Teise maailmasõja nõukogude võidupäeval) kogunes monumendi juurde rahvahulk, mis koosnes peamiselt vene keele rääkijatest, sealhulgas sõjaveteranidest ja noortest. Alates eelkõige 2006. aastast leidsid monumendi ümbruses aset mitmed kokkupõrked, mida politsei suutis kontrolli all hoida. Mõnikord pritsiti monumenti värviga.

9. 2007. aasta alguses võttis Riigikogu vastu sõjahaudade kaitse seaduse, mis sätestas säilmete ümbermatmise ja monumentide ümberpaigutamise, kui sõjahaud asub ebasobivas kohas. Pronkssõdur oli 4. märtsi 2007. aasta parlamendivalimiste valimiskampania põhiteema.

10. 25. aprilli öösel vastu 26. aprilli 2007 sundis politsei monumendi kaitsjad lahkuma väljakult, kus pronkssõdur paiknes, ning kõnealune piirkond eraldati. Monumendi ja väljakaevamist ootavate nõukogude sõdurite säilmete haudade kohale püstitati suur telk. 26. aprilli 2007 õhtuks oli Tõnismäele kogunenud suur hulk peamiselt vene keelt rääkivaid inimesi, kes väljendasid oma rahulolematust valitsuse tegevuse üle. Hüüdes „Häbi!” ja „Fašistid!”, keeldusid nad politsei korraldustele allumast ja mõned neist püüdsid politseitõkkest läbi tungida. Inimhulk muutus järjest vägivaldsemaks ja hakkas politsei pihta loopima kive ja tühje pudeleid. Politsei sundis protestijad Tõnismäelt lahkuma. Seejärel hakkas rahvahulk

toime panema vandalismiakte ning rüüstama ümbruskonna tänavatel asuvaid kauplusi ja hooneid. Toimused kokkupõrked politseiga, kes kasutas vastuseks kumminuiasid, kummikuule ja plastikust käeraudu. Suur hulk inimesi peeti kinni. Mõne allika kohaselt oli umbes kolmandik kinnipeetutest eesti rahvusest; ka rüüstamistes ja vargustes süüdistatavate hulgas leidis eestlasi.

11. 27. aprilli 2007 varahommikul langetas valitsus otsuse monument Tõnismäelt ära viia ning mõni päev hiljem püstitati see uuesti sõjaväekalmistule. 27. aprilli 2007 õhtul naasid protestijad Tõnismäele. Politsei eraldas ala uuesti ja teostas kinnipidamisi seekord monumendi algse asupaiga laiemas ümbruses. Rahutused ja vandalismiaktid jätkusid ka teisel ööl. Ehkki protestideks luba puudus, ei olnud kesklinna minek ametlikult keelatud. 27. aprillil 2007 palus valitsus siiski massimeedia vahendusel ning e-posti aadressidele ja mobiiltelefonidele saadetud sõnumites inimestel koju jääda ja mitte alluda provokatsioonidele.

12. Valitsuse andmetel oli 26. aprillil 2007 Tallinna tänavatel 7000–8000 inimest. 27. aprillil 2007 märatses Tallinnas 4000–5000 inimest ja 28. aprillil 2007 oli märatsejaid 3000–4000. Umbes 1500 politseinikku osales politseioperatsioonides Tallinnas, kuid arvestades asjaolu, et kogu aeg olid mõned neist ametikohustuste täitmisest vabad, mõned olid reservis ja mõned valvasid olulisi objekte, võis rahutuste kõrgpunktis olla Tallinna tänavatel avalikku korda kaitsmas umbes 1000 politseinikku.

13. Kaebajate poolt osutatud ametlike allikate kohaselt vahistati kokku üle 1160 inimese (kellest 500 olid Eesti kodanikud, umbes 100 Vene kodanikud ja rohkem kui 300 määratlemata kodakondsusega isikud). Üks inimene pussitati surnuks ja 156 sai vigastada (kaasa arvatud kakskümmend üheksa politseinikku). Politsei registreeris 148 vandalismiakti. 18. maiks 2007 olid ametiisikud alustanud kuuskümmend viis kriminaalasja 300 kahtlustatava suhtes, peamiselt seoses avaliku korra raske rikkumise ja riigivõimu esindajate seaduslike korralduste eiramisega.

B. Kaebajate kinnipidamine ja kinnihoidmine

1. Esimene kaebaja (Korobov)

14. Esimene kaebaja peeti kinni 27. aprillil 2007 kell 23.30 kesklinnas Viru tänaval. Ta väidab, et politseinikud surusid ta maha ja sundisid teda lamama näoga vastu tänavat, kus oli palju klaasikilde. Ta pandi käeraudadesse ja viidi sadama (D-terminali) laohoonesse. Kaebaja sõnutsi keeldusid politseiametnikud talle ütlemast, kuhu ta viiakse, ega teatanud ühtki vahistamise põhjust.

15. 28. aprillil 2007 kella 01.00 ajal peeti D-terminalis, laohoones mõõtmatega 19 meetrit korda 6 meetrit, kinni umbes 350 inimest. Kaebajal kästi kükitada näoga seina poole.

16. Esimene kaebaja väitis, et kinnipeetavad, kes püüdsid püsti tõusta, kuna nende jalad olid muutunud kangeks, või protesti märgiks, suruti vastu maad, neid löödi kumminuiadega ja peksti. Esimese kaebaja kohaselt löödi teda nii kõvasti, et ta kukkus põrandale. Ta väitis, et teda peksti korduvalt kumminuiadega ja kõvasid saapaid kandvad politseiametnikud löid teda kõhtu.

17. 2. mail 2007 väljastatud ja esimese kaebaja poolt esitatud arstliku hinnangu kohaselt oli tal hematoom ja tal diagnoositi vaagna põrutus parempoolses nimme-ristluupiirkonnas. Arstlik hinnang esitati samuti riigi ametiasutustele kaebaja esitatud kuriteoteate tõendamiseks (vt punkt 45 allpool).

18. Kaebaja esitas EIK-ile ka Zh. poolt 28. mail 2008 antud kirjalikud ütlused nende kinnipidamise ja kinnihoidmise kohta. Zh. sõnul tundis ta esimest kaebajat hästi. Zh. kinnitas, et nende kinnipidamise ajal D-terminalis oli esimene kaebaja jalgade sirutamiseks püsti tõusnud. Erariietes isik oli käskinud tal istuda või lamada (käsklus „Maha!“). Esimene kaebaja oli küsinud, mis alusel talle neid korraldusi antakse, kuid vastuse asemel lükati ta pikali ja maas olles löödi teda jalaga. Teda löödi kõhtu.

19. Politsei võttis esimese kaebaja isikuandmed ja vabastas ta süüdistust esitamata kell 04.00 28. aprillil 2007. Kaebaja sõnul teavet kinnipidamise kohta ei antud, talle ei selgitatud tema õigusi ja talle ei antud kinnipidamise kohta ühtki ametlikku dokumenti.

2. Teine kaebaja (Kovaljov)

20. Teise kaebaja, kes oli käesoleva kohtuasja asjaolude esinemise ajal alaealine, väitel peeti ta kinni 27. aprillil 2007 kell 19.30 Tuukri tänaval. Pärast seda, kui ta oli pealt näinud, kuidas peeti kinni kolm umbes 15–16-aastast isikut, kes kõndisid tänaval temast eespool, kohkus teine kaebaja ja püüdis ära joosta, ent püüti kinni politseiniku poolt, kes lükkas ta pikali, surus vastu maad ja sidus ta käed plastikrihmadega kinni. Ta viidi bussiga D-terminali, ilma et talle oleks teatatud tema vahistamise põhjust või tal oleks lubatud emale helistada. Umbes kolm tundi hiljem küsiti tema käest tema vanust ning seejärel võeti talt käeraud ära. Sellest hoolimata kulus veel kaks tundi, enne kui politseiametnikud helistasid tema emale, kes töötas öises vahetuses ning ei saanud talle seetõttu järele tulla. Kaebaja viidi koju 28. aprilli 2007 hommikul kell 04.00.

3. Kolmas kaebaja (Makariev)

21. Kolmanda kaebaja andmetel peeti ta kinni 27. aprillil 2007 kell 02.00 hommikul Viru tänava ja Pärnu mnt nurgal, teel koju pärast kohtumist oma tüdruksõbraga. Politseinikud lähenesid kaebajale, käskisid tal maha heita ja panid ta käeraudadesse. 27. aprillil 2007 kell 03.00 hommikul viidi kaebaja Rahumäe arestimajja. Ta otsiti läbi ning väidetavalt, ilma et teda oleks tema

õigustest teavitatud või lubatud tal helistada, paigutati kaebaja neljale inimesele ette nähtud kambrisse, kus viibis peagi kakskümmend inimest.

22. Vastavalt 27. aprillil 2007 koostatud kolmanda kaebaja kahtlustatavana kinnipidamise protokollile peeti ta kinni kell 03.00. Talle selgitati tema õigusi ja kohustusi, sh õigust kaitsjale ja õigust esitada kaebusi, ning ta kinnitas seda oma allkirjaga. Protokoll sisaldas ka kolmanda kaebaja taotlust helistada oma emale ja avaldust, et kaebajat kahtlustatakse avaliku korra raskes rikkumises. Lisaks oli märgitud, et oli alust arvata, et vabastamise korral võib ta jätkata avaliku korra rikkumist.

23. Kaebaja kinni pidanud politsei vaneminspektori I. Z. koostatud protokollile kohaselt peeti kaebaja kinni seetõttu, et ta oli osalenud avaliku korra raskes rikkumises, mis hõlmas aktiivset vägivalda, ja samuti oli ta õhutanud teisi kohalolijaid samasuguste rikkumiste toimepanemisele. Tema kinnipidamine oli vajalik, et takistada teda oma tegevuse jätkamisel.

24. 27. aprillil 2007 kell 21.00–21.15 kuulas prokurör kolmanda kaebaja üle kui kahtlustatava avaliku korra raskes rikkumises. Ülekuulamisprotokollist nähtub, et kaebaja selgitas, et ta oli koos oma tüdruksõbraga läinud vaatama, mis toimus pronkssõduri ümbruses 26. aprillil 2007 kell 22.30, misjärel nad jalutasid kesklinnas. Ta ei olnud midagi teinud, kui ta 27. aprillil 2007 kella 03.00 ajal kinni peeti. Kolmanda kaebaja sõnul oli ta üle kuulatud eesti keeles ilma tõlgita. Ta vabastati 27. aprillil 2007 kell 22.47. Tema suhtes kohaldati elukohast lahkumise keeldu.

25. 12. oktoobril 2007 lõpetati kolmanda kaebaja suhtes alustatud kriminaalmenetlus, kuna tema tegevuses ei tuvastatud süüteo koosseisu.

4. Neljas kaebaja (Mihhaidarov)

26. Neljanda kaebaja ütluste kohaselt vaatas ta 27. aprilli 2007 õhtul pealt Kaarli puisteel toimuvat protestiaktsiooni. Kell 22.30 hakkasid politseinikud rahvahulka kummikuulidega tulistama. Üks kuulidest tabas neljanda kaebaja paremat käsivart. Seejärel löödi teda pähe ühe või mitme kumminuiaga, mis tekitas raske haava. Seejärel löödi teda vastu põlve, mille tagajärjel kaebaja maha kukkus. Tema käed seoti kinni ja ta lükati autosse. Tal ei lubatud helistada, teda ei teavitatud tema õigustest ega kinnipidamise põhjustest. Kaebaja palved saada esmaabi jäeti tähelepanuta. Kaebaja viidi D-terminali, kus ta hakkas teadvust kaotama. Alles siis seoti ta pea kinni. Kui ta hakkas end halvemini tundma, vaatas meditsiiniõde ta läbi ning soovitas kaebaja haiglasse toimetada.

27. EIK-ile esitatud arstliku hinnangu kohaselt jõudis kaebaja haiglasse 27. aprillil 2007 kell 23.30. Kaebajal diagnoositi hematoom koljul. Arstlik hinnang esitati ka riigi ametiasutustele neljanda kaebaja kuriteoteate tõendamiseks (vt punkt 45 allpool).

28. Neljas kaebaja esitas EIK-ile N. R.-i 29. veebruari 2008 kirjalikud ütlused seoses jõu kasutamiseiga korrakaitseametnike poolt Kaarli puisteel.

N. R.-i ütluste kohaselt oli ta 27. aprillil 2007 kella 20.00 ajal läinud Kaarli puiesteele reporterina, kandes kaasas kaamerat ja ajakirjaniku töötõendit. Ta viibis seal kuni 22.00-ni. Umbes kell 21.45 olid erivarustuses, kiivrite, kilpide ja kumminuiadega varustatud politseinikud korraldanud tormijooksu kogunenud rahvahulgale. Põgenema hakanud inimesed põrkasid kokku politsei erisalgaga. Kõrvalseisjad olid need, kes kohtusid esimesena erisalgaga, kes kohtles neid jõhkralt. Inimesed suruti tagasi ja neile karjuti käsklusi „Tagasi!” ja „Maha!”. Kui nad osutasid vastupanu ehk kui nad ei heitnud pikali, löödi neid kumminuiadega eelnevalt hoiatamata, kuigi nad ei näidanud üles mingisugust agressiivsust. Nad lükati pikali, nende käed seoti selja taha kinni ja neid peksti taas kord kumminuiadega. Isegi need, kes otsustasid alistuda, seoti kinni ja neid löödi mõnikord. Aeg-ajalt ründasid erisalga liikmed ühte inimest kahe- või kolmeliikmelisest grupist. Neljandat kaebajat N. R.-i ütlustes nimetatud ei ole.

29. 25. mai 2007 otsusega määras Põhja politseiprefektuur neljandale kaebajale väärteomenetluses 420 krooni (vastab umbes kahekümne seitsmele eurole) suuruse rahatrahvi avaliku korra rikkumise eest. Nimetatud otsuse järgi oli tuvastatud, et 28. aprillil 2007 kell 23.25, eespool kirjeldatud vigastuse saamisele järgneval ööl, oli neljas kaebaja Tallinna kesklinnas räusanud ja visanud süüdatud raketi tänavale. Kaebaja otsust ei vaidlustanud.

5. Viies kaebaja (Petrov)

30. Viies kaebaja väitis, et ta viibis koos mõne sõbraga Harjumäe lähedal 27. aprillil 2007 kell 21.30, kui teda äkitselt ründasid politseinikud. Kaebaja suruti vastu maad ja kolm politseinikku hakkasid teda kumminuiade ja jalgadega pähe lööma. Kui kaebaja püüdis oma pead käega kaitsta, murti tema käeluu. Kaebaja viidi D-terminali ja tal kästi maha kükitada, ilma et tal oleks lubatud püsti tõusta. Kaebaja ütluste kohaselt peksti kõvasti neid kinnipeetavaid, kes üritasid püsti tõusta. Ehkki viies kaebaja kaebas valu üle oma käsivarres, ei osutatud talle mingisugust arstiabi. Talle ei selgitatud tema kinnipidamise põhjusi, samuti ei lubatud tal helistada ega tutvustatud talle tema õigusi. Kaebaja vabastati järgmise päeva hommikul kell 05.30.

31. EIK-ile esitatud arstliku hinnangu kohaselt jõudis viies kaebaja haiglasse 28. aprillil 2007 kell 12.26 ja tal diagnoositi küünarluu murd. Arstlik hinnang esitati samuti riigi ametiasutustele kaebaja kuriteoteate tõendamiseks (vt punkt 45 allpool).

32. Samuti esitas viies kaebaja EIK-ile 2. juunist 2008 pärinevad Z. ja K. kirjalikud ütlused, kus kirjeldatakse kaebaja kinnipidamise asjaolusid ja politseinike poolt kaebaja suhtes toime pandud vägivalda.

33. Vastavalt Z.-i ütlustele oli ta 27. aprillil 2007 kella 21.30 ja 22.00 vahel läinud koos viienda kaebajaga Kaarli puiesteele, et näha, mis toimub monumendi juures, ning K. ja Z. olid ajanud mõnda aega ühe tuttavaga juttu. Kui Z. pöördus viienda kaebaja poole, nägi ta, et politseinik ründas

toda selja tagant ja väänas tolle kätt. Viisteist sekundit hiljem tuli joostes kaks politseinikku juurde. Nad lükkasid viienda kaebaja pikali. Üks politseinikest pani oma jala kaebaja peale ja kõik kolm hakkasid viiendat kaebajat kumminuiadega pähe taguma. Viies kaebaja kattis oma pea käega. Z. jooksis ära. Järgmisel päeval läks ta koos viienda kaebajaga arsti juurde.

34. K. avaldas, et kohtus viienda kaebaja ja Z.-ga 27. aprillil 2007 umbes kella 21.00 ajal. Nad läksid Kaarli puistessele. Ta nägi, kuidas üks politseinik ründas viiendat kaebajat selja tagant. Hetk hiljem jooksid kaebaja juurde veel kaks politseinikku. Kaebaja lükati pikali ja teda peksti kumminuiadega. Seejärel löödi ka K.-d kumminuiaga, ta kukkus maha ja tema käsi väänati. K. ja viies kaebaja viidi D-terminali. Viies kaebaja ütles K.-le mitu korda, et ta käsi valutab. D-terminalis peksti inimesi, kes ei järginud korraldust istuda.

6. Kuues kaebaja (Tarasov)

35. Kuuenda kaebaja sõnul läksid tema ja tema naine 27. aprillil 2007 pärast kella 18.00 vaatama, mis toimub pronkssõduri juures, kavatsusega teha fotosid perekonnaalbumi jaoks. Kell 23.00, kui politsei hakkas rahvahulga laialiajamiseks kasutama kumminuiasid, gaasi ja granaate, otsustasid kaebaja ja tema naine koju minna. Teel koju, 28. aprillil 2007 kell 00.40, nägid kaebaja ja tema naine kahte meest kaklemas teisel pool Väike-Karja tänavat (EIK märgib, et kui allpool punktides 36 kuni 38 viidatud ametlikes dokumentides olevad kuupäevad on õiged, siis peaksid käesolevas punktis nimetatud kuupäevad olema vastavalt 26. aprill ja 27. aprill 2007). Kuuenda kaebaja sõnul ta peatus, et kaklus lõpetada, ja tema naine läks koju. Kaklus lõppes kaebajapoolse sekkumiseta ja ta jätkas koduteed. Siis ühines ta neljast inimesest koosneva grupiga, kes palus politseil lubada neil minna koju Pärnu mnt kaudu, et pääseda eemale Väike-Karja tänaval toimuvatest kaklustest ja rüüstamistest. Politsei käskis neil siiski minna Väike-Karja tänavaga kaudu. Kaebaja sõnul lähenesid seejärel politseinikud neile umbes viisteist või kaksikümmend minutit hiljem kumminuiasid viibutades, samal ajal hakkas teine rühm politseinikke neid teisest küljest ründama. Kuues kaebaja ja teised isikud sunniti esmalt seisma näoga vastu majaseina ning seejärel seoti nad plastikrihmadega üksteise külge ja pandi käeraudadesse. Nende kinnipidamise põhjuseid ei selgitatud. Seejärel dokumenteeriti nende isikuandmed. Umbes kaks tundi hiljem jõudis kohale auto ning kaebaja ja teised isikud viidi Rahumäe arestimajja. Kuuenda kaebaja sõnul otsiti ta läbi ja paigutati koos seitsmeteistkümne kinnipeetuga neljale inimesele ette nähtud kambrisse.

36. Vastavalt 27. aprillil 2007 koostatud kuuenda kaebaja kahtlustatavana kinnipidamise protokollile vahistati ta kell 01.00. Talle selgitati tema õigusi ja kohustusi, sh õigust kaitsjale ja õigust esitada kaebusi, ning ta kinnitas seda oma allkirjaga. Protokollis kohaselt kahtlustati

teda avaliku korra raskes rikkumises. Lisaks oli ka märgitud, et oli alust arvata, et vabastamise korral võib ta jätkata avaliku korra rikkumist.

37. 27. aprillil 2007 kell 20.15–20.50 kuulas prokurör kuuenda kaebaja üle avaliku korra raskes rikkumises kahtlustatavana. Protokollil on kuuenda kaebaja allkiri, mis tõendab, et ta oli teadlik oma õigustest ega vajanud advokaati. Kuigi kuuendale kaebajale pakuti riigi määratud advokaati, ei selgitatud talle tema sõnul tema staatust ega advokaadi olemasolu tähtsust. Lisaks veenis uurija teda advokaadi abist keelduma, öeldes, et kohtus mõistetakse ta õigeks. Nimetatud põhjustel ta keelduski advokaadi abist.

38. Ülekuulamisprotokollist nähtub, et kuuenda kaebaja sõnul läks ta pärast seda, kui ta naine oli koju läinud, vaatama, mis toimub. Ta peeti kinni 27. aprillil 2007 kell 01.00, kuigi ta ei olnud toime pannud ühtki süütegu, vaid oli lihtsalt jälginud toimuvat. Seejärel ta vabastati. Tema suhtes kohaldati elukohast lahkumise keeldu.

39. 1. oktoobril 2007, olles kuuenda kaebaja uuesti üle kuulanud, lõpetas politsei tema suhtes alustatud kriminaalmenetluse, kuna tema tegevuses ei tuvastatud süüteo koosseisu.

7. Seitsmes kaebaja (Zatvornitski)

40. Seitsmes kaebaja peeti kinni 28. aprillil 2007 kell 23.00, kui ta jalutas bussipeatuse poole. Kaebaja ütluse kohaselt lähenes talle politseinik, kes palus näha tema isikut tõendavaid dokumente. Kui seitsmes kaebaja neid dokumente näitas, siis palus politseinik kaebajal täpsustada oma kodakondsust. Kui seitsmes kaebaja küsis, miks see oluline on, vastas politseinik: „Sa näed seda kohe,“ ja sidus kaebaja käed teibiga kokku. Kaebaja viidi politseiautoga kohtumajja. Seal sunniti kaebajat seisma näoga vastu seina ja kui ta püüdis liigutada, siis tõukasid politseinikud teda, põhjustades kaebajale raske peavigastuse, kui ta põrandale kukkus. Politseitöötajad löid kaebajat korduvalt pähe ja üks politseinik lõi teda suguelunditesse. Politseitöötajad tõmbasid kaebaja jalgu erinevas suunas, istusid tema peale ja karjusid tema peale. Poole tunni pärast viidi kaebaja arestikambrisse, kus ta veetis öö. Talle ei selgitatud tema õigusi, ka ei lubatud tal helistada. Kaebaja vabastati 29. aprillil 2007 kell 06.00 hommikul. Kui kaebaja küsis, miks teda oli kinni peetud, siis vastati talle ainult seda, et ta ei oleks tohtinud oma kodust lahkuda enne 9. maid (Teise maailmasõja nõukogude võidupäeva).

41. 29. aprillil 2007 kell 06.45 koostatud ja seitsmenda kaebaja poolt esitatud arstlikust hinnangust ilmneb, et kaebajal diagnoositi marrastus paremal näopoolel ja väike marrastus otsmikul. Kaebaja kurtis samuti tugevat valu oma paremas reies, ent seal ei olnud traumajälgi. Arstlik hinnang esitati samuti riigi ametiasutustele kaebaja kuriteoteate tõendamiseks (vt punkt 45 allpool).

42. Kaebaja esitas EIK-ile ka R.-i poolt 29. mail 2008 koostatud kirjalikud ütlused nende kinnipidamise ja kinnihoidmise asjaolude kohta. R.

kirjeldas enda vahistamist koos seitsmenda kaebajaga ja nende kinnipidamist kohtumajas. R.-i väitel sunniti neid seisma näoga vastu seina. Pärast 40 või 50 minuti möödumist küsis seitsmes kaebaja, kui kaua nad peavad selliselt seisma. Talle tuletati jõhkralt meelde, et tal oli kästud wait olla ja pead mitte pöörata. Siis haarati tal jalgadest, ta kukkus ja lõi oma pea ära. Kaks politseinikku tõmbasid ta jalad laiali ja kolmas lõi teda jalgevahele. Ta karjus valust. Mõne aja möödudes viidi ta kahe politseiniku vahel keldrisse. Suguelundite raske vigastuse tõttu ei suutnud ta iseseisvalt kõndida.

43. Politseiniku J. R.-i poolt 29. aprillil 2007 koostatud väärteoprotokollis kohaselt oli kaebaja 28. aprillil 2007 kell 22.30 avalikus kohas (Tammsaare pargis) karjunud ja ropendanud ning häirinud teisi inimesi. Sellega oli ta toime pannud avaliku korra rikkumise. Väärteoprotokollis viidatakse eraldi tunnistaja – politseiniku – ülekuulamise protokollile ja see kannab seitsmenda kaebaja allkirja tema märkuse kõrval, mille kohaselt ta on eespool nimetatud protokolliga tutvunud, ent ei nõustu selles esitatud väidetega. Protokoll sisaldab ka väljavõtet selle isiku õigustest, kelle suhtes menetlus toimub, ja väljavõttele on alla kirjutanud seitsmes kaebaja. Tsiteeritud õigused hõlmavad õigust kaitsjale ja õigust esitada kaebusi väärteomenetluse seadustiku alusel.

44. 25. mai 2007 otsusega määras Põhja politseiprefektuur seitsmendale kaebajale väärteomenetluses 420 krooni (27 euro) suuruse rahatrahvi avaliku korra rikkumise eest. Otsuse kohaselt oli kindlaks tehtud, et 28. aprillil 2007 kell 22.30 oli seitsmes kaebaja karjunud, ropendanud ja häirinud teisi inimesi. Kaebaja otsust ei vaidlustanud.

C. Kaebajate kuriteoteated

45. Kõik kaebajad esitasid pärast eespool kirjeldatud sündmusi individuaalsed kuriteoteated Riigiprokuratuurile või kaebused õiguskantslerile, kaevates, et nende suhtes oli kasutatud vägivalda, ja väites, et neilt oli võetud vabadus ebaseaduslikult. Õiguskantsler edastas talle esitatud kaebused Riigiprokuratuurile.

46. Esimene, neljas, viies, kuues ja seitsmes kaebaja esitasid oma väidete tõendamiseks arstlikud hinnangud. Esimese kaebaja kaebustes on mainitud, et ta vahistati koos Zh.-ga. Viies kaebaja esitas Z.-i ja K. kui isikute, kes võivad tema vahistamise kohta ütlusi anda, nimed ja isikuandmed. Seitsmes kaebaja viitas oma apellatsioonil R.-le kui tunnistajale. Neljas kaebaja lisas täiendavalt Tallinna Ringkonnakohtule esitatud kaebusele videosalvestuse kinnipidamistest (vt punkt 51 allpool).

47. Kaebajate kirjeldused sündmustest ametivõimudele esitatud kaebustes vastavad laias laastus eespool kokku võetud EIK-ile esitatud faktilistele avaldustele. Mis puudutab võimalikke ebakõlasid, siis esimene kaebaja ei maininud riigi ametiasutustele esitatud kaebustes, et just teda

peksti kumminuiadega; tema ütlused sündmuste kohta vastavad Zh. poolt EIK-ile esitatud ütlustele (vt punkt 18 eespool). Esimene kaebaja andis ka üldkirjelduse olukorrast D-terminalis. Tema arvates oli seal peaaegu kakssada kinnipeetavat ja umbes kakskümmend viis politseinikku. Ta kirjeldas olukorda, kus üks nooruk oli kutsunud inimesi üles püsti tõusma, et toimuva vastu protestida. Enamik neist, kes olid selleks suutelised, tõusidki püsti. Seejärel hakkasid politseinikud kõiki peksma ja ligikaudu paarkümmend politseinikku tuli lisaks. Protestijad lükati pikali või neid sunniti istuma. Kella 01.00-ks öösel oli D-terminalis ligi 350 kinnipeetavat. Seitsmes kaebaja väitis oma kuriteoteles, et kohtumaja keldris oli olnud palju inimesi, mõned seisis näoga seina poole, mõned olid põrandal. Tema pandi seisma vastu seina. Kui ta oli üritanud oma jalgu sirutada, tõugati ta põrandale. Teda peksti eriti jõhkralt. Teda löödi pähe, tema jalad tõmmati laiali ja politseinik istus tema peale. Selle kõigega kaasnes kohutav karjumine ja müra. Seitsmes kaebaja ei maininud, et teda oleks suguelunditesse löödud.

48. Oma kaebustes ja edasistes apellatsioonides väitsid kaebajad, et nad on mitmete karistusseadustikus sätestatud süütegude ohvrid. Nad viitasid eelkõige kehalisele väärkohtlemisele (§ 121), piinamisele (§ 122), vabaduse võtmisele seadusliku aluseta (§ 136), võimuliialdusele (§ 291) ning kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu ebaseaduslikule kohtlemisele (§ 324). Lisaks nimetasid nad konventsiooni artikleid 3 ja 5 ning mõnel juhul ka artikleid 6 ja 11 ning tsiteerisid muude rahvusvaheliste dokumentide erinevaid sätteid.

49. Põhja Ringkonnaprokuratuur keeldus kriminaalmenetlusi alustamast, olles arvamisel, et kaebajate kinnipidamine ning politsei poolt jõu ja erivahendite kasutamine olid seaduslikud.

50. Kaebajad esitasid edasikaebuse Riigiprokuratuurile, kes jättis nende kaebused rahuldamata, rõhutades, et kriminaalmenetlus alustatakse üksnes juhul, kui süüteo toimepanemise kohta on piisavalt teavet. Prokuratuur märkis, et protestiaktsiooni käigus visati politseinike pihta kive ja pudeleid ning toimusid vägivaldsed rüüstamised ja lõhkumised, mille käigus said viga ka protestis osalenud ise. Seega ei piisa üksnes kaebajate väidetest nende vigastuste saamise asjaolude kohta, et tekiks põhjuslik seos väidetavate vägivaldaaktide ja nende tagajärgede kohta. Lisaks oli politseinikel luba sunnimeetmete kasutamiseks ja süütegude toimepanemises kahtlustatavate isikute kinnipidamiseks, ent kaebajad ei allunud korrakaitseametnike korraldustele lahkuda keelatud ja vägivaldse rahvakogunemise paigast. Kaebajate suhtes võetud meetmed olid kohased ning kaebajate kaebuste alusel ei ole võimalik tuvastada süüteotunnuseid.

51. Kaebajad kaebasid keeldumise alustada kriminaalmenetlust edasi Tallinna Ringkonnakohtusse. Kohus jättis eespool nimetatud kaebused rahuldamata, nõustudes prokuratuuri järeldusega, et politseinike tegude ja kaebajate vigastuste vahel ei ole võimalik tuvastada ühest põhjuslikku seost.

Kohus oli arvamisel, et jõu kasutamine politsei poolt oli seaduslik ning puuduvad tõendid selle kohta, et jõu kasutamine oleks olnud ülemäärane. Väidetavalt ebaseadusliku vabaduse võtmise kohta märkis kohus, et põhiseaduse § 20 kohaselt võib isikult võtta vabaduse kuriteo ärahoidmiseks või tema pakkumineku vältimiseks. Ringkonnakohtu sellistes asjades tehtud lahend edasikaebamisele ei kuulu.

II. ASJAKOHANE RIIGISISENE ÕIGUS JA KOHTUPRAKTIKA

52. Kohtuasja asjaolude esinemise ajal kehtinud kriminaalmenetluse seadustiku §-d 217 ja 218 sätestasid reeglid kahtlustatava kinnipidamise kohta ja olid asjakohases ulatuses sõnastatud järgmiselt:

§ 217. Isiku kahtlustatavana kinnipidamine

„(1) Kahtlustatavana kinnipidamine on menetlustoiming, mis seisneb isikult kuni 48 tunniks vabaduse võtmises. Kinnipidamise kohta koostatakse kinnipidamis-protokoll.

(2) Isik peetakse kahtlustatavana kinni, kui:

- 1) ta on tabatud kuriteo toimepanemiselt või vahetult pärast seda;
- 2) kuriteo tunnistaja või kannatanu osutab temale kui kuriteo toimepanijale;
- 3) kuriteojäljed viitavad temale kui kuriteo toimepannud isikule.

(3) Kuriteole viitavate muude andmete põhjal võib isiku kahtlustatavana kinni pidada, kui:

- 1) ta püüab põgeneda;
- 2) ei ole tuvastatud tema isikut;
- 3) ta võib jätkuvalt toime panna kuritegusid;
- 4) ta võib kriminaalmenetlusest kõrvale hoiduda või seda muul viisil takistada.

[---]

(7) Kahtlustatavana kinnipeetule selgitab uurimisasutuse ametnik tema õigusi ja kohustusi ning kuulab ta viivitamata üle käesoleva seadustiku §-s 75 sätestatud korras.

(8) Kui prokuratuur veendub vahistamise vajaduses, koostab ta vahistamisaotluse ja korraldab kinnipeetu toimetamise selle taotluse lahendamiseks eeluurimiskohtuniku juurde tema kahtlustatavana kinnipidamisest alates neljakümne kaheksa tunni jooksul.

(9) Kui kohtueelses menetluses langeb isiku kahtlustatavana kinnipidamise alus ära, vabastatakse ta viivitamata.

(10) Kahtlustatavana kinnipeetule antakse võimalus teatada kinnipidamisest oma valikul vähemalt ühele oma lähedasele menetleja kaudu. Kui teavitamine kahjustaks kriminaalmenetlust, võib teatamise võimaldamisest prokuratuuri loal keelduda.”

§ 218. Isiku kahtlustatavana kinnipidamise protokoll

„(1) Isiku kahtlustatavana kinnipidamise protokoll kantakse:

- 1) kinnipidamise alus viitega käesoleva seadustiku § 217 lõigetele 2 ja 3;
 - 2) kinnipidamise kuupäev ja kellaeg;
 - 3) selle kuriteo asjaolud, mille toimepanemises isikut kahtlustatakse, ning kuriteo kvalifikatsioon karistusseadustiku vastava paragrahvi, lõike ja punkti järgi.
 - 4) kahtlustatavale käesoleva seadustiku §-s 34 sätestatud õiguste ja kohustuste selgitamine;
 - 5) kinnipidamisel isikult äravõetud objektide nimetused ja tunnused;
 - 6) kinnipeetu riietuse ja tervisekahjustuste kirjeldus;
 - 7) kinnipeetu avaldused ja taotlused.
- (2) Isiku kahtlustatavana kinnipidamise protokoll saadetakse viivitamata prokuratuurile.”

53. Kriminaalmenetluse seadustiku §-d 228–230 sätestavad, et uurimisasutuse menetlustoimingu või määruse peale võib prokuratuurile esitada kaebuse, kui puudutatud isik leiab, et tema õigusi on uurimisasutuse menetlustoimingu või määrusega rikutud. Järgnevad kaebused võib esitada Riigiprokuratuurile ja seejärel kohtule.

54. Kohtuasja asjaolude esinemise ajal kehtinud väärteomenetluse seadustiku §-d 44–46 sätestasid reeglid kahtlustatava kinnipidamise kohta ja olid asjakohases ulatuses sõnastatud järgmiselt:

§ 44. Isiku kinnipidamise alus ja tähtaeg

„(1) Isikut, kelle kohta on põhjendatult alust arvata, et ta on toime pannud väärteo, võib kuni 48 tundi kinni pidada, kui:

- 1) ta püüab põgeneda;
- 2) ei ole tuvastatud tema isikut;
- 3) ta võib jätkuvalt toime panna väärteogusid;
- 4) ta võib väärteomenetlust takistada või sellest kõrvale hoida.

(2) Isiku kinnipidamise korral:

1) toimetatakse ta politseiasutusse või käesoleva seadustiku § 45 kohaselt isiku kinnipidamiseks pädeva kohtuvälise menetleja ametiruumi või politsei arestimajja;

2) võetakse temalt viivitamata ütlused väärteo toimepanemise kohta ning koostatakse isiku kinnipidamise protokoll või väärteoprotokoll;

3) toimetatakse kinnipeetud isik asja arutamiseks maakohtusse, kui ta on toime pannud väärteo ja kohtuvälise menetleja peab vajalikuks aresti kohaldamist, selle kohta on koostatud väärteoprotokoll ja muud menetlusdokumendid. Sel juhul võib menetlusalune isik esitada vastulause kohtule.

(3) Kinnipidamine algab ajast, mil isik kinni peetakse. Kinnipidamise aeg arvatakse karistusaja hulka karistusseadustiku § 68 lõikes 2 sätestatud korras.

(4) Kui selgub, et isikut ei ole põhjust kinni pidada, vabastatakse ta viivitamata.

(5) Kui isikut ei peetud kinni käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud alustel, ei loeta isiku ülekuulamise või tema suhtes muu menetlustoimingu tegemise aega isiku kinnipidamiseks.”

§ 46. Isiku kinnipidamise protokoll

„(1) Isiku kinnipidamise kohta käesoleva seadustiku § 44 lõikes 1 sätestatud alustel koostatakse isiku kinnipidamise protokoll. Isiku kinnipidamise protokoll ei koostata, kui väärteoprotokoll koostatakse isiku kinnipidamisel ja väärteoprotokoll määrgitakse käesoleva seadustiku § 69 lõikes 4 ettenähtud andmed.

(2) Isiku kinnipidamise protokollis märgitakse:

- 1) menetlustoimingu koht ja kuupäev;
- 2) kohtuvälise menetleja nimetus ja protokoll koostanud kohtuvälise menetleja ametniku ametikoht ning ees- ja perekonnanimi;
- 3) kinnipidamisest osa võtnud politseiametniku ametikoht ning ees- ja perekonnanimi;
- 4) menetlusaluse isiku ees- ja perekonnanimi;
- 5) kinnipidamise aeg ja alus viitega käesoleva seadustiku § 44 lõikele 1;
- 6) kinnipidamise koht, kuupäev ja kellaaeg;
- 7) väärteo kvalifikatsioon;
- 8) menetlusalusele isikule tema õiguste ja kohustuste selgitamine vastavalt käesoleva seadustiku §-le 19;
- 9) kinnipeetava üleriie ja jalatsite kirjeldus ning andmed väliste tervisekahjustuste kohta;
- 10) kinnipidamisel isikult äravõetud objektide loetelu ja nende tunnused;
- 11) kinnipeetava avaldused ja taotlused;
- 12) menetlustoimingu aluseks olev menetlusõiguslik säte.

(3) Protokollile kirjutavad alla selle koostaja ja kinnipidamisest osa võtnud politseiametnik. Menetlusalune isik annab protokollile allkirja selle kohta, et talle on protokoll tutvustatud ja käesoleva seadustiku §-s 19 sätestatud õigusi ja kohustusi selgitatud. Kui menetlusalune isik keeldub alla kirjutamast, tehakse selle kohta protokollile kanne.

(4) Menetlusaluse isiku taotlusel tehakse tema asukoht teatavaks tema valikul vähemalt ühele isikule. Alaealise kinnipidamisest tuleb viivitamata teatada tema vanemale või eestkostjale või hooldajale ja sotsiaaltalitusele.”

55. Väärteomenetluse seadustiku §-d 76–78 sätestavad reeglid kaebuse esitamise kohta väärteoasjade kohtuvälise menetleja tegevuse peale. Selliseid kaebusi võib esitada kõne all oleva asutuse juhile ja järgneva kaebuse võib esitada maakohtule.

56. Halduskohtumenetluse seadustiku § 6 lõike 3 punktid 1 ja 2 kõne all oleval ajal kehtinud redaktsioonis sätestasid, et nõude haldusakti või toimingu õigusvastasuse kindlakstegemiseks või avalik-õiguslikus suhtes

tekitatud kahju hüvitamise nõude võib esitada halduskohtusse. § 9 lõiked 4 ja 5 sätestavad vastavate nõuete esitamiseks kolmeaastase tähtaja.

57. Käesoleva kohtuasja asjaolude esinemise ajal kehtinud politseiseadus sätestas asjakohases osas:

§ 13. Politsei õigused

„(1) Politseil on õigus:

1) nõuda kodanikelt ja ametiisikutelt avaliku korra järgimist ja korrarikkumiste lõpetamist ning rakendada õiguserikkuja suhtes seaduses ettenähtud sunnivahendeid;

2) kontrollida õiguserikkumise toimepanemises kahtlustatava isikut tõendavaid dokumente ning ohutuse tagamiseks teostada kohapeal kahtlustatava isiku ja tema asjade läbivaatust;

3) koostada protokolle väärtegude kohta, määrata väärteokaristusi, teostada isiku kinnipidamist ning rakendada muid seaduses ettenähtud abinõusid võitluses väärtegude vastu;

4) kutsuda politseisse kodanikke ja ametiisikuid politseimenetluses olevates haldusõigusrikkumistes ja kriminaalasjades toimetada politseisse õiguserikkumises osalenud isikuid selle asjaolude viivitamatuks väljasegitamiseks;

5) pidada seaduste ja muude õigusaktidega ettenähtud korras kinni ning hoida vahil all kuriteo toimepanemises kahtlustatavaid isikuid;

[---]

7) toimetada ravi- või politseiasutusse isikuid, kes alkoholi- või narkootikumijoobe tõttu võivad ohustada iseennast või teisi kodanikke, samuti õiguskorda rikkunud kodanikke nende isiku kindlakstegemiseks ja vajaduse korral väärteoprotokollil koostamiseks;

[---]”

58. 11. juunil 2008 muutis Riigikogu politseiseadust, eristades selgelt haldusaresti ja kinnipidamist süüteomenetluses (s.t kriminaal- või väärteomenetluses). Sätestati haldusaresti kohaldamise piiratud alused ja nähti ette, et haldusaresti võib vaidlustada kaebusega puudutatud politseiasutuse juhile või kaebuse esitamisega halduskohtule. Muudatused sisaldasid ka kodanike isikusamasuse tuvastamise regulatsiooni ja võimaldasid mõnedel juhtudel toimetada isikuid sel eesmärgil politseiasutusse. Muudatused puudutasid ka üksikasjalikke reegleid jõe kasutamise kohta ja sätestasid isiku teatud kohas viibimise keelamise alused ja korra. Mõned reeglid kehtestati kasutamiseks just massirahutuste korral.

59. 1. jaanuaril 2010 jõustus uus politsei ja piirivalve seadus, mis asendas politseiseaduse. Käesolevat kohtuasja puudutavas osas tuleb märkida, et see sisaldab laias laastus samu elemente nagu politseiseaduse 2008. aasta muudatused.

60. Riigikohtu kriminaalkolleegium leidis oma 3. aprilli 2006 otsuses (kohtuasi 3-1-1-2-06), et isiku toimetamine politseiasutusse ei tähenda tingimata tema kinnipidamist väärteomenetluse seadustiku § 44 lg 1

tähenduses. Seega oli politseiseaduse § 13 lg 1 p 4 alusel politseil õigus viia süütegude toimepanemises osalenud isikuid politseisse selle asjaolude viivitamatuks väljaselgitamiseks; ja § 13 lg 1 p 7 võimaldas toimetada isikuid politseisse väärtteoprotokolliga koostamiseks. Seda kinnitas väärtteomenetluse seadustiku § 44 lg 5, mille kohaselt võis isiku kinni pidada ka § 44 lg-s 1 sätestatud alustest erinevatel alustel.

61. Riigikohtu halduskollegium käsitles oma 10. jaanuari 2008 otsuses (kohtuasi nr 3-3-1-65-07) kaebust seoses jõu kasutamisega politseiametnike poolt ja erivahendite kasutamisega liiklusjärelvalve käigus. Riigikohus leidis, et sõiduki peatamine ja dokumentide kontrollimine on üldjuhul toimingud, mis moodustavad osa järelvalvemenetlusest, mille käigus politseiametnik kogus täiendavat vajalikku informatsiooni süüteotunnuste esinemise kohta, et teha kindlaks, kas on olemas alus väärtteomenetluse alustamiseks. Riigikohus oli arvamisel, et jõu ja erivahendite kasutamist järelvalvemenetluse käigus võib vaidlustada halduskohtus, kusjuures ka väärtteomenetluses kohaldatud meetmetega seotud kaebuste puhul asjades, mille üle on jurisdiktsioon maakohtul, vastavalt väärtteomenetluse seadustiku §-dele 76–80.

62. Lisaks märkis Riigikohus, et isiku kinnipidamist väärtteomenetluse seadustiku § 44 lg 1 p 2 alusel isiku tuvastamiseks, mis hõlmas ka tema politseiasutusse toimetamist, ei saa lugeda järelvalvemeetmeks. Kehtiva seaduse alusel oli võimalik isikut kinni pidada vaid siis, kui süüteomenetlus oli alustatud. Kinnipidamise liigitamise eesmärgil esimeseks väärtteomenetluses kohaldatavaks meetmeks ei olnud oluline, kas meede oli võetud täielikus kooskõlas väärtteomenetluse reeglitega.

III. PIINAMISE JA EBAINIMLIKU VÕI ALANDAVA KOHTLEMISE VÕI KARISTAMISE TÕKESTAMISE EUROOPA KOMITEE (CPT) SEISUKOHAD

63. 2007. aasta maikuu külastas CPT Eestit. 19. aprillil 2011 avaldas CPT aruande oma visiidi kohta (CPT/Inf (2011) 15), mis sisaldab järgmisi seisukohti:

„13. Vahetult enne külastäiku (26. aprilli õel vastu 27. aprilli 2007) olid Tallinnas leidnud aset massidemonstratsioonid, mille käigus oli politsei kinni võtnud üle 1000 inimese. Delegatsioon pööras erilist tähelepanu sellele, kuidas neid isikuid oli koheldud ja millistes tingimustes oli politsei neid kinni pidanud. Kogutud informatsioonist nähtub, et pärast kinnivõtmist olid nimetatud isikud toimetatud erinevatesse kinnipidamisasutustesse (politseijaoskondadesse, arestimajadesse, kohtumaja arestikambritesse). Kuna aga olemasolevad kinnipidamiskohad ei olnud piisavalt suure mahutavusega, toimetati enamik inimesi Tallinna sadama D-terminali tollilattu, kus politsei tegi kindlaks sinna toimetatute isikud ja küsitles neid, ning seejärel lasti isikud vabaks või viidi tavapärasesse kinnipidamiskohta. [---]

14. Esitatud ei ole peaaegu ühtegi väidet kehalise väärkohtlemise kohta politsei poolt, välja arvatud seoses 2007. aasta aprillikuu sündmustega.

Mis puutub eespool nimetatud sündmustesse, siis esitati delegatsioonile hulgaliselt väiteid väärkohtlemise ja/või üleliigse jõu kasutamise kohta politsei poolt. Need väited olid peamiselt seotud rusikahoopide, jalahoopide ja kumminuiahoopidega pähe, selga ja jalgadesse puudutatud isikute kontrollile allutamisel. Lisaks kaebasid mitu kinnipeetavat väärkohtlemise (jalahoobid või kumminuiahoobid) üle kinnipidamiskohta saabumisel ja aja jooksul kuni arestikambrisse paigutamiseni. Mõned väitsid, et neil kästi olla pikka aega liikumatult – seista näoga vastu seina või põlvitada – arestikambrisse paigutamist oodates (nt seista kolm tundi näoga vastu seina ja 90 minutit põlvitada); väidetavalt karistati liigutamist või rääkimist mõnedel juhtudel hoobiga. Mõned väited esitati ka liiga kõvasti kinni surutud käeraudade kohta pika ajavahemiku jooksul (kinnipidamise hetkest arestikambrisse paigutamiseni) ning jõhkra kohtlemise ja solvangute kohta. Enamik eespool nimetatud väidetest puudutasid erijõudude liikmeid, kellest mõned kandsid sündmuste ajal maski.

CPT on teadlik raskustest, millega kõik politseiteenistused peavad kokku puutama selliste erakorraliste sündmuste käigus. Kuid piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keeld on absoluutne ning mitte mingid erakorralised asjaolud ei saa olla sellest põhimõttest kõrvalekaldumise õigustuseks.

CPT soovib, et kõikidele politseiametnikele, eriti erijõudude liikmetele, tuletataks meelde, et isikute, kellelt on võetud vabadus, väärkohtlemine mis tahes viisil (sh verbaalne väärkohtlemine) ei ole lubatud mis tahes asjaoludel ja selle eest karistatakse vastavalt. Samuti tuleks politseiametnikele meelde tuletada, et tööülesannete täitmisel kasutatav jõud ei tohiks olla suurem, kui on äärmiselt vajalik, ja et pärast seda, kui isikud on kontrollile allutatud, ei saa nende löömist õigustada mitte millegagi.

Lisaks peab politseiametnikel olema ettevalmistus vägivalla ärahoidmiseks ja minimeerimiseks kinnivõtmise kontekstis. Juhtudel, kui jõu kasutamine on siiski vajalik, peavad nad suutma kasutada professionaalseid võtteid, mis minimeerivad võimaliku ohu isikute suhtes, keda nad on kinni võtmas.

15. CPT soovib jagada ka oma kartusi isikute kinnivõtmisel maske kandvate korrakaitseametnike tegevuse (nagu nähtavasti juhtus eespool nimetatud sündmuste käigus) kohta, kuna see takistab vastutavate isikute tuvastamist, kui kerkivad esile väärkohtlemise juhtumid. Komitee leiab, et üksnes erakorralised asjaolud võivad õigustada meetmeid korrakaitseametnike isiku varjamiseks tööülesannete täitmisel. Kui võetakse selliseid meetmeid, peavad olema sobivad kaitsemeetmed, et tagada, et puudutatud ametnikud vastutaksid oma tegevuse eest (nt selgelt nähtav number vormiriietusel).

16. Eesti ametivõimud teavitasid CPT-d oma 12. septembri 2007 kirjas, et alustati 11 kriminaalmenetlust uurimaks väidetavat väärkohtlemist politsei poolt seoses 2007. aasta aprillikuu sündmustega, enamik neist karistusseadustiku § 121 (kehaline väärkohtlemine) ja § 291 (võimuliialdus) alusel. Neljal juhtumil menetlus lõpetati, ülejäänud menetlused on pooleli [---]

31. Külaskäigu jooksul kogutud informatsioonist nähtub, et mitmele seoses 2007. aasta aprillikuu sündmustega Tallinnas politsei poolt kinni peetud isikule ei tagatud vabaduse võtmise algusest saati punktis 18 ette nähtud peamisi kaitsemeetmeid.

Paljudel puudutatud isikutel lubati nähtavasti võtta ühendust pereliikme või muu enda valitud isikuga ja saada abi advokaadilt alles siis, kui nad viidi kohtuniku ette. Lisaks väitsid mitmed kinni peetud isikud, et nende palveid saada vahi all viibides arstiabi ei rahuldatud, isegi kui neil esines silmaga nähtavaid vigastusi.

CPT soovib rõhutada, et isegi erakorralistel asjaoludel, nagu 2007. aasta aprillikuus, lasub ametivõimudel kohustus teha jõupingutusi, et garanteerida, et politsei poolt kinni peetud isikute suhtes kohaldataks eespool nimetatud peamisi kaitsemeetmeid vabaduse võtmise algusmomendist alates.

32. Ravidokumentidega tutvumine Tartu Vanglas paljastas, et seoses 2007. aasta aprillikuu sündmustega kinni peetud isikute vigastusi ei registreeritud vanglasse vastuvõtmisel iga kord üksikasjalikult. Lisaks sisaldasid ravidokumendid tihti vähe informatsiooni puudutatud vangide avalduste kohta või ei sisaldanud seda üldse ja kõikidel juhtudel puudus arsti järelendus vigastuste võimalike põhjuste kohta...”

64. Oma vastustes CPT 19. aprillil 2011 (CPT/Inf (2011) 16) avaldatud aruandele väitis Eesti Vabariik asjakohases ulatuses järgmist:

„Seoses aprillikuu sündmustega alustati ametnike vastu kaheksa kriminaalasja. Neist kuus KarS § 291 (võimulialdus) alusel, üks KarS § 201 lg 2 p 3 (omastamine ametiisiku poolt) alusel ja üks KarS § 121 (kehaline väärkohtlemine) alusel. Praeguseks on kõik kaheksa menetlust lõpetatud. Kuus menetlust lõpetati tõendite puudumise tõttu ja kaks kuriteo koosseisu nõutud ja objektiivsete elementide puudumise tõttu. Seoses aprillirahutustega distsiplinaarmenetlusi ei alustatud.”

ÕIGUSKÜSIMUSED

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 3 VÄIDETAV RIKKUMINE

65. Esimene, neljas, viies ja seitsmes kaebaja kaebasid, et neid oli kinnipidamisel ja kinnihoidmisel väärkoheldud ja et nende kaebuste suhtes ei olnud läbi viidud tõhusat menetlust. Nad tuginesid konventsiooni artiklile 3, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.”

66. Riik vaidles sellele vastu.

A. Poolte seisukohad

1. Kaebajad

67. Seoses küsimusega, kas riigisisesed õiguskaitsevahendid on ammendatud, väitsid kaebajad, et nad olid esitanud kaebuse nii õiguskantslerile kui ka Riigiprokuratuurile. Õiguskantsler, kes täitis ombudsmani ülesandeid ja tegutses ühtlasi riigi ennetusametina ÜRO piinamise ja muul julmal, ebainimlikul või alandaval moel kohtlemise või karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokolliga alusel, oli sarnaselt kaebajatega saatnud kaebajate kaebused prokuratuurile. Kaebajad leidsid, et oleks tõepoolest imelik öelda, et nemad peaksid tundma seadusi ja saama neist aru paremini kui prokuratuur või õiguskantsler.

68. Kaebajate arvates kujutas nende väärkohtlemine ametivõimude poolt kinnipidamisel ja kinnihoidmisel ebainimlikku ja alandavat kohtlemist, mis teatud juhtudel võrdus piinamisega. Riik ei olnud täpsustanud, mis osas konkreetselt ei olnud kaebajate käitumine seaduskuulelik olnud. Kaebajad väitsid, et ükski neist ei olnud osutanud politseile vastupanu mis tahes ajal ei kinnivõtmisel ega kinnipidamisel. Sellistel asjaoludel oli kasutatud jõud olnud üleliigne ja ebavajalik.

69. Esimese kaebaja suhtes rõhutati, et teda oli D-terminalis pekstud ajal, kui ta oli käeraudades.

70. Neljanda kaebaja suhtes väitis riik, et ta võis saada peavigastuse teiste mässajate käe läbi, kuid kaebajad seda väidet ei tunnistanud. Kaarli puiesteel ei olnud avalikke korrarikumisi enne politseioperatsiooni. Oli väga ebatõenäoline, et peavigastusega isik oleks liikunud tänaval. Tema vigastus oli kooskõlas tema väitega, et politsei oli teda kumminuiaga pähe löönud.

71. Viienda kaebaja suhtes väideti, et talle ei olnud antud võimalust erikorraldust vabatahtlikult täita. Isegi kui erivarustuse kasutamist kinnipidamisel võiks pidada seaduslikuks, ei saa viienda kaebaja löömist ajal, mil ta oli põrandal pikali, pidada seaduslikuks ja proportsionaalseks meetmeks. Oli väga ebatõenäoline, et viies kaebaja jalutas pargis ringi murtud käeluuga.

72. Seitsmenda kaebaja suhtes leidis riik, et ta võis vigastused saada teiste mässajate käe läbi, kuid ka seda väidet ei tunnistanud. Ta ei olnud osalenud rahutustes ja park, kus ta kinni võeti, oli sel ajal olnud inimtühi. Nenditi veel kord, et teda oli kinnipidamise ajal pekstud.

73. Kõigi eespool nimetatud kaebajate suhtes viidati EIK-ile esitatud tunnistaja ütlustele (vt punktid 18, 28, 32 kuni 34 ja 42 eespool), millest kõikides väideti, et kaebajaid oli pekstud või et nende vastu oli kasutatud jõudu.

74. Lisaks väitsid kaebajad, et nende kaebused olid jäetud rahuldamata ilma esitatud väiteid kontrollimata, ja et ametivõimud ei olnud täitnud oma ülesannet viia läbi tõhus uurimine, nagu nõuab konventsiooni artikkel 3.

2. Riik

75. Riik leidis, et kaebajad ei olnud ammendanud riigisiseseid õiguskaitsevahendeid. Viidates Riigikohtu praktikale (vt punkt 61 eespool), väitis riik, et kaebajad oleksid võinud politsei poolt jõu kasutamise vaidlustada kas halduskohtus (esimene, neljas ja viies kaebaja, kelle suhtes süüteo menetlust ei alustatud) või kaebemenetluses väärteomenetluse raames (seitsmes kaebaja). Kaebajate taotletud kriminaalmenetlusel politsei vastu ei olnud sama põhieesmärk – ja seega ei olnud see alternatiivne õiguskaitsevahend –, mis võetud meetmete õiguspärasuse või -vastasuse tuvastamisel, mille eesmärk oli kahju hüvitamise nõuete rahuldamine. Asjaolu, et ametivõimud ei olnud leidnud alust politseiametnike vastu

kriminaalmenetluse alustamiseks, ei tähendanud, et kaebajad ei oleks võinud nõuda kahju hüvitamist muude viidatud menetluste kaudu. Sellisel viisil kahju hüvitamine ei eelda riigivõimu esindajate süüdimõistmist kuriteos.

76. Riik jäi endale kindlaks, et kaebajaid ei oldud koheldud ebainimlikult ega alandavalt. Riik tunnistas, et Tallinna kesklinna minek ei olnud keelatud, kuid juhtis tähelepanu, et ametivõimud olid erinevate kanalite kaudu kutsunud inimesi üles kodanikualluvusele ja palunud neil koju jääda ning mitte reageerida provokatsioonidele. Sellest hoolimata peeti esimene, neljas ja viies kaebaja kinni rahutuste teisel õhtul ja seitsmes kaebaja rahutuste kolmandal ööl – hilisõhtul või öösel sündmuste haripunktis. Olukorras, kus Tallinna kesklinnas leidis aset märatsemine, lõhkumine ja vägivald, millega kaasnesid rünnakud politsei vastu, oli ilmne avalik huvi süütegude tõkestamiseks ja massirahutuste lõpetamiseks ning politseile oli antud õigus sellises olukorras kasutada erivahendeid nimetatud eesmärgil. Riigi ametivõimud olid teinud kindlaks, et kaebajate käitumine ei olnud seaduskuulekas olnud ja kaebajad ei olnud täitnud politsei seaduslikke korraldusi lahkuda keelatud ja vägivaldse rahvakogunemise kohast. Riik rõhutas, et rahutuste ulatust arvestades ei olnud võimalik olukorda stabiliseerida ilma inimesi isikusamasuse tuvastamiseks kinni pidamata ja neid rahvakogunemise asukohast eemaldamata. Riik leidis, et ei kaebajate käeraudadesse panemine ega füüsilise jõu kasutamine, mille muutis hädavajalikuks kaebajate endi käitumine, ei tõstatanud küsimust konventsiooni artikli 3 alusel. Kinnipidamiskohtades ei toimunud inimeste süstemaatilist alandamist. Kaebajaid peeti kinni lühikest aega, mis ei ületanud aega, mida isik on kohustatud taluma massirahutuste olukorras. Samuti märkis riik, et kiirabi oli kinnipidamiskohtades kogu aeg olemas ja et vajadusel anti arstiabi viivitamata.

77. Kaebajate vigastuste kohta leidis riik, et nende vigastused, ükskõik kuidas need ka olid saadud, olid kerged, ja et kaebajate esitatud tõenditest ei nähtu, et politsei oleks süüdi nende vigastuste põhjustamises. Riik väitis, et tunnistajate ütlusi seoses kaebajate kinnipidamise ja kinnihoidmise asjaoludega ning politseiametnike poolt jõu kasutamisega kaebajate vastu ei esitatud Eesti ametivõimudele kaebajate kaebuste menetlemisel. Sellest järeldub, et kuna Eesti kohtutel ei olnud võimalik neid tõendeid hinnata, ei tohi neid tõendeid arvestada.

78. Riigi väited iga kaebaja kohta eraldi võib kokku võtta järgmiselt.

79. Esimese kaebaja kohta märkis riik, et arst vaatas ta läbi alles viis päeva pärast väidetava vigastuse tekkimist. Riik leidis, et ajavahemik tema kinnipidamise ja kinnihoidmise ning vigastuse dokumenteerimise vahel oli nii pikk, et vigastus ei saa mingil viisil olla seotud 27. aprilli 2007 ööga, rääkimata politsei tegevusega sel ööl.

80. Neljanda kaebaja kohta märkis riik, et kaebaja oli väitnud, et ta ei tundnud ennast hästi juba kinnipidamise ajal Kaarli puisteel – konflikti

keskmes –, ja seega on selge, et politsei ei olnud tekitanud talle mingeid vigastusi tema kinnipidamisel ühe tunni vältel. Põhjuslik seos neljanda kaebaja kinnipidamise ja vigastuse vahel ei ole tõendatud. Ta viibis haiglas juba üks tund pärast kinnipidamist ning enne seda oli meditsiiniõde ta juba läbi vaadanud ja tema pea oli kinni seotud. Arvestades vahemaid Kaarli puiestee, sadama piirkonnas olnud kinnipidamiskoha ja haigla vahel, võib öelda, et ta sai seoses oma vigastusega viivitamatut arstiabi. Riigi arvates on tema vigastuse kergem aste ja tema nõuete pahatahtlikkus tõendatud asjaoluga, et järgmisel õhtul pani neljas kaebaja toime väärteo avaliku korra rikkumisega massirahutuste käigus (vt punkt 29 eespool).

81. Viienda kaebaja kohta väitis riik, et ka tema vahistati rahutuste tulipunkti lähedal Harjumäe tenniseväljakute juures, pronksõduri endise asukoha läheduses. Riik väitis, et tõendid ei toeta kaebaja väidet, et tema vigastus tekkis konflikti käigus politseiga. Riik väitis, et viienda kaebaja vigastuse võisid põhjustada teised mässajad massirahutuste käigus.

82. Seitsmenda kaebaja kohta väitis riik, et temal diagnoositi üksnes kerged marrastused. Riik rõhutas, et vahetult enne seitsmenda kaebaja kinnipidamist oli ta pannud Tammsaare pargis toime väärteo räuskamise ja teiste inimeste häirimisega. Seega võis ta need kerged marrastused saada kokkupõrkes teistega, ning ei ole tõendatud, et vigastused põhjustas politsei.

83. Kokkuvõtteks tegi riik järelduse, et käesolevas asjas ei ole võimalik kindlalt väita, et kaebajate terviseprobleemid olid seotud politsei tegevusega. Esimese kaebaja puhul ei ole üldse teada, millal vigastus tekkis; teiste kaebajate kerged vigastused ei pruukinud ilmtingimata tekkida kinnipidamise ajal, need võisid tekkida ka teiste mässajate käe läbi rahutuste käigus. Kuna mässu käigus oli väikesele maa-alale kogunenud tuhandeid agressiivselt käituvaid inimesi, oli äärmiselt tõenäoline, et nad võivad üksteist vigastada. Seega puuduvad tõendid, et politsei oleks kaebajaid kohelnud ebainimlikult või alandavalt. Lisaks ei olnud ühelgi kaebajal terviseprobleemi, mis oleks kvalifitseerunud ebainimliku või alandava kohtlemisena. Viienda kaebaja murtud käeluu oli ainuke mõnevõrra tõsisem vigastus, kuid kuna ei ole tõendatud, et politsei on selle vigastuse eest vastutav, ei saa seda pidada riigipoolseks konventsiooni artikli 3 rikkumiseks.

84. Selles osas, kas ametivõimud viisid läbi põhjaliku ja tõhusa menetluse, leidis riik, et konventsiooni artiklit 3 ei rikutud. Riik väitis, et kaebajate kuriteoteateid hindas Põhja politseiprefektuur, Riigiprokuratuur ja Tallinna Ringkonnakohus, kes tulid kõik samale järeldusele, et ühelgi juhul ei olnud alust politsei vastu kriminaalmenetluse alustamiseks. Riik väitis, et enne kriminaalmenetluse alustamist peab kohtueelne menetleja või prokurör hindama, kas on võimalik väidetavat süütegu tõendada; lihtsalt kaebuse esitamine uurimisasutusele ja isiku süüdistamine kuriteos ei ole piisav põhjus kriminaalmenetluse alustamiseks. Riik viitas ka EIK-i järeldusele käesolevas asjas tehtud osaotsuses (vt *Korobov jt vs. Eesti*, 14. septembri

2010 otsus vastuvõetavuse kohta, nr 10195/08), mille kohaselt ei toimunud artikli 3 menetlusrikkumist teise, kolmanda ja kuuenda kaebaja suhtes. Riik leidis, et sama järeldus kehtib ka esimese, neljanda, viienda ja seitsmenda kaebaja suhtes.

B. Kolmandast isikust sekkuja väited

85. Venemaa väitis, et enne 2007. aasta aprillikuu sündmusi olid nad korduvalt, kuid tulutult palunud Eesti ametivõimudel pronkssõduri monumenti mitte teisaldada. Venemaa viitas 12. augusti 1949 Genfi konventsioonide 8. juuni 1977 (I) lisaprotokollis rahvusvaheliste relvakonfliktide ohvrite kaitse kohta artiklile 34 ning väitis, et monumendi ümberpaigutamine ei olnud „vältimatu avalikes huvides”.

86. Seoses kaebajate kaebustega konventsiooni artikli 3 alusel leidis Venemaa, et Eesti korrakaitseorganid olid kasutanud ebaproportsionaalset jõudu. Venemaa viitas ka CPT järeldustele, mis Venemaa arvates viitasid selgelt konventsiooni artiklites 3 ja 5 sätestatud tagatiste rikkumisele, ja leidis, et kaebajate väited ei tundunud antud kontekstis ebareaalsete ega põhjendamatutena.

C. EIK-i hinnang

I. Vastuvõetavus

87. Kohus kordab, et konventsiooni artikli 35 eesmärk on anda osalisriikidele võimalus ennetada või heastada nende vastu esitatud süüdistusi enne, kui need esitatakse EIK-ile (vt muu hulgas *Civet vs. Prantsusmaa* [suurkoda], nr 29340/95, punkt 41, EIK 1999-VI). Kusjuures konventsiooni artikli 35 lõiget 1 tuleb kohaldada mõningase paindlikkusega ja ilma üleliigsete formaalsusteta, ning sellest ei tulene üksnes, et kaebused tuleb esitada asjakohasesse riigisisesse kohtusse ja et kasutama peab tõhusaid õiguskaitsevahendeid, mis on ette nähtud juba vastu võetud otsuste vaidlustamiseks. Tavaliselt nõuab see ka seda, et kaebused, mida plaanitakse hiljem esitada EIK-ile, peavad olema esitatud nendele samadele kohtutele, vähemalt sisuliselt ja kooskõlas riigisisese õiguse sätestatud formaalsete nõuete ja tähtaegadega (vt muu hulgas *Cardot vs. Prantsusmaa*, 19. märts 1991, punkt 34, seeria A nr 200; *Elçi jt vs. Türgi*, nr 23145/93 ja 25091/94, punktid 604 ja 605, 13. november 2003; ning *Gäfgen vs. Saksamaa* [suurkoda], nr 22978/05, punkt 142, EIK 2010).

88. EIK märgib veel, et ainukesed õiguskaitsevahendid, mida kaebaja peab kasutama, on need, mis on seotud väidetavate rikkumistega ning mis on tõenäoliselt tõhusad ja piisavad. Lisaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et kui õiguskaitsevahendit on kasutatud, siis teist sisuliselt sama eesmärgiga õiguskaitsevahendit ei ole vaja kasutada (vt *Kozacıoğlu*

vs. *Türgi* [suurkoda], nr 2334/03, punkt 40, 19. veebruar 2009; *Micallef vs. Malta* [suurkoda], nr 17056/06, punkt 58, EIK 2009; *Aquilina vs. Malta* [suurkoda], nr 25642/94, punkt 39, EIK 1999-III; ning *Riad ja Idiab vs. Belgia*, nr 29787/03 ja 29810/03, punkt 84, 24. jaanuar 2008).

89. EIK märgib, et kaebajate kaebused väärkohtlemise kohta esitati prokuratuurile kas õiguskantsleri vahendusel või otse. Kaebajad väitsid, et nad on kehalise väärkohtlemise ja ebaseadusliku vabaduse võtmise ohvrid. Oma kaebustes või nendele järgnenud apellatsioonides viitasid nad karistusseadustiku asjakohastele sätetele (vt punkt 48 eespool). Võttes arvesse asjaolu, et kehaline väärkohtlemine, piinamine, võimuliialdus ning kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu ebaseaduslik kohtlemine tõepoolest kujutasid endast kuritegu karistusseadustiku alusel, ei pea EIK kaebajate valikut menetluse osas käesoleva kohtuasja tingimustes ebamõistlikuks, arvestades ka asjaolu, et mõnedel juhtumitel edastas kaebajate kaebused prokuratuurile õiguskantsler. Seega soovisid kaebajad, et isikud, kes nende arvates olid käitunud nendega kriminaalselt, saaksid karistatud. EIK-i arvates ei pidanud kaebajad alustama halduskohtus uut sisuliselt sama eesmärgiga menetlust. Ei ole EIK-i ülesanne abstraktselt hinnata, kas halduskohtumenetlus oleks pakkunud neile paremaid eduväljavaateid. EIK leiab, et arvestades kaebajate kaebuste olemust, ei saa öelda, et nad valisid ebasobiva õiguskaitsevahendi (vt ka *Julin vs. Eesti*, nr 16563/08, 40841/08, 8192/10 ja 18656/10, punkt 115, 29. mai 2012). Riigi väide riigisisestest õiguskaitsevahendite mitteammendamise kohta tuleb seega tagasi lükata osas, mis puudutab väärkohtlemist.

90. EIK märgib, et kaebus ei ole selgelt põhjendamatult konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses. EIK märgib veel, et see ei ole vastuvõetamatu ka muudel alustel. Sellest tulenevalt peab kaebuse tunnistama vastuvõetavaks.

2. Sisu

(a) Väidetav väärkohtlemine

(i) Üldpõhimõtted

91. Nagu EIK on mitmel korral nentunud, sisaldab konventsiooni artikkel 3 demokraatliku ühiskonna üht kõige põhimõttelisemat väärtust. See seab absoluutse keelu piinamisele ja ebainimlikule või alandavale kohtlemisele või karistamisele hoolimata asjaoludest ja ohvri käitumisest (vt *Labita vs. Itaalia* [suurkoda], nr 26772/95, punkt 119, EIK 2000-IV, ja *Chahal vs. Ühendkuningriik*, 15. november 1996, punkt 79, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-V).

92. Väärkohtlemine peab olema minimaalse raskusastmega, et kuuluda konventsiooni artikli 3 kohaldamisalasse. Nimetatud minimaalse raskusastme hindamine on suhteline – see sõltub kõikidest asjakohastest

asjaoludest, nt kohtlemise kestvus, selle füüsilised ja hingelised tagajärjed ning mõnel juhul ka ohvri sugu, vanus ja tervislik seisund (vt muu hulgas *Peers vs. Kreeka*, nr 28524/95, punkt 67, EIK 2001-III, ja *Iirimaa vs. Ühendkuningriik*, 18. jaanuar 1978, punkt 162, seeria A nr 25).

93. Eelnevast tulenevalt on EIK muu hulgas pidanud kohtlemist „ebainimlikuks”, kui see oli ettekatsetatud, kestis katkematult tundide kaupa ja tekitas kas kehavigastusi või intensiivseid hingelisi kannatusi, ning samuti „alandavaks”, kui see tekitas ohvrites hirmutunnet, ahastust ja alaväärsust, mis alandas ja alavääristas neid (vt nt *Kudła vs. Poola* [suurkoda], nr 30210/96, punkt 92, EIK 2000-XI, ja *Van der Ven vs. Holland*, nr 50901/99, punkt 48, EIK 2003-II). Et karistamine või kohtlemine oleks „ebainimlik” või „alandav”, peab sellega kaasnev kannatus või alandatus igal juhul ületama vältimatut kannatuse või alandatuse elementi, mis seostub seadusliku kohtlemise või karistamisega (vt näiteks *V. vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 24888/94, punkt 71, EIK 1999-IX, ja *Van der Ven, loc. cit.*).

94. Käeraudade või muude ohjeldusmeetmete kasutamine ei too üldjuhul kaasa küsimust konventsiooni artikli 3 alusel olukorras, kus meedet on rakendatud seoses õiguspärase kinnipidamisega ja see ei hõlma jõu kasutamist või privaatsuse puudumist, mis ületab mõistlikult vajalikuks peetavat. Selles suhtes on oluline arvestada näiteks isiku põgenemise ohtu või vigastuste või kahju tekitamise ohtu (vt muu hulgas ja *mutatis mutandis Raninen vs. Soome*, 16. detsember 1997, punkt 56, *Reports 1997-VIII*; *Mathew vs. Holland*, nr 24919/03, punkt 180, EIK 2005-IX; ja *Kuzmenko vs. Venemaa*, nr 18541/04, punkt 45, 21. detsember 2010).

95. EIK kordab, et väärkohtlemise väited peavad tuginema asjakohastele tõenditele. Tõendite hindamisel on EIK üldjuhul kohaldanud tõendamisstandardit „väljaspool mõistlikku kahtlust” (vt *Iirimaa vs. Ühendkuningriik*, eespool viidatud, punkt 161). Selline tõendus võib tuleneda piisavalt tugevate, selgete ja kooskõlaliste järelduste või sarnaste ümberlökkamatute faktiliste eelduste koosseksisteerimisest. Kui kõne all olevad küsimused jäävad täielikult või suures osas ametivõimude ainuteadmise piiridesse, nagu siis, kui isikud on nende kontrolli all vahistuses, tõusetuvad sellise kinnipidamise ajal esinevate vigastuste suhtes kaalukad faktilised eeldused. Niisiis võib tõendamiskohustust käsitleda ametivõimude kohustusena anda rahuldav ja veenev seletus (vt *Salman vs. Türgi* [suurkoda], nr 21986/93, punkt 100, EIK 2000-VII).

96. Kui on toimunud riigisisene menetlus, ei ole EIK-i ülesanne asendada riigisiseste kohtute faktidele antud hinnanguid enda omadega ja üldjuhul on riigisiseste kohtute kohustus hinnata neile esitatud tõendeid (vt *Klaas vs. Saksamaa*, 22. september 1993, punkt 29, seeria A nr 269). Kuigi EIK ei ole riigisiseste kohtute järeldustega seotud, siis tavatingimustes on vaja kaalukaid põhjuseid, et EIK kalduks kõrvale nimetatud kohtute poolt tuvastatud faktilistest järeldustest (vt *Matko vs. Sloveenia*, nr 43393/98,

punkt 100, 2. november 2006). Kui aga väited on esitatud konventsiooni artikli 3 alusel, peab EIK rakendama eriti põhjalikku kontrolli (vt *mutatis mutandis Ribitsch vs. Austria*, 4. detsember 1995, punkt 32, seeria A nr 336).

97. EIK on teadlik vägivalda võimalikkusest vanglaasutustes ja asjaolust, et kinnipeetavate allumatusest võib kiiresti kujuneda mäss (vt *Gömi jt vs. Türgi*, nr 35962/97, punkt 77, 21. detsember 2006). EIK nõustub, et jõu kasutamine võib puhuti olla vajalik vangla julgeoleku tagamiseks ja korra hoidmiseks või kuritegevuse ennetamiseks kinnipidamisasutustes. Sellest hoolimata võib niisugust jõudu kasutada üksnes hädavajadusel ja see ei tohi olla üleliigne (vt *Ivan Vasilev vs. Bulgaaria*, nr 48130/99, punkt 63, 12. aprill 2007, edasiste viidetega). Füüsilise jõu kasutamine, mis ei tulene otseselt kinnipeetava enda käitumisest, alandab inimväärikust ja rikub põhimõtteliselt konventsiooni artiklis 3 sätestatud õigust (vt muu hulgas *Ribitsch*, eespool viidatud, punkt 38; *Vladimir Romanov vs. Venemaa*, nr 41461/02, punkt 63, 24. juuli 2008; ja *Sharomov vs. Venemaa*, nr 8927/02, punkt 27, 15. jaanuar 2009).

(ii) Põhimõtete kohaldamine käesolevas kohtuasjas

98. EIK märgib kõigepealt, et käesoleva kohtuasja tinginud sündmused puudutavad erilist ja seninägematut olukorda, kus massirahutused kestsid Tallinna kesklinnas mitu päeva. Tänavatel oli kuni 8000 inimest ja paljud neist võtsid osa vandalismiaktidest ja rüüstamisest. Tööl oli umbes 1000 politseiametnikku, kelle kohustus oli täita erinevaid ülesandeid, nt monumendi asukoha eraldamine, mässu mahasurumine, avaliku korra rikkumises või muudes kuritegudes kahtlustatavate kinnivõtmine, kinni peetud isikute viimine (mõnel juhul ajutistesse) kinnipidamiskohtadesse ja seal korra pidamine.

99. Seega erines olukord suuresti nendest olukordadest kohtuasjades, milles EIK on käsitlenud kaebusi seoses kinnipidamise või muul viisil politsei kontrolli all viibimise ajal saadud vigastustega, mille puhul tõendamiskohustus lasub selgelt ametivõimudel, kes peavad esitama rahuldava ja veenva selgituse vigastuste tekkepõhjuste kohta (vt muu hulgas *Selmouni vs. Prantsusmaa* [suurkoda], nr 25803/94, punkt 87, EIK 1999-V; *Salman*, eespool viidatud, punkt 100; ja *Mammadov vs. Aserbaidžaan*, nr 34445/04, punkt 60, 11. jaanuar 2007).

100. Lisaks erineb käesolev kohtuasi ka kohtuasjadest, kus ei vaidlustatud, et kaebajate vigastused tulenesid jõu kasutamisest riigiametnike poolt erilise julgeolekuoperatsiooni käigus, millega olid seotud kas kinnipidamisele vastupanu osutavad isikud, käskudele allumatud vangid või loata korraldatud demonstratsioonis osalejad. Mitmetel sellistel juhtudel on EIK leidnud, et tõendamiskohustus lasus riigil, kes oli kohustatud tõendama vaid seda, et selline jõukasutus ei olnud üleliigne (vt *Muradova vs. Aserbaidžaan*, nr 22684/05, punkt 107, 2. aprill 2009,

edasiste viidetega kohtuasjadele *Zelilof vs. Kreeka*, nr 17060/03, punktid 46–47, 24. mai 2007; *Kurnaz jt vs. Türgi*, nr 36672/97, punktid 53–55, 24. juuli 2007; *Vladimir Romanov*, eespool viidatud, punktid 60–61; *Saya jt vs. Türgi*, nr 4327/02, punkt 20, 7. oktoober 2008; *Balçık jt vs. Türgi*, nr 25/02, punktid 30–31, 29. november 2007; ja *Matko*, eespool viidatud, punktid 101–104). Käesolevas kohtuasjas on vaidluse all just nimelt asjaolu, kas vigastuste põhjuseks on jõu kasutamine politsei poolt.

101. Sellest hoolimata leiab EIK, et kaebajad on suutnud esitada piisavaid tõendeid oma väidete kaitseks, et nende vigastuste põhjuseks oli politseiametnike poolt jõu kasutamine teataval määral. Käesoleva otsuse tegemisel tugineb EIK kaebajate esitatud meditsiinilistele tõenditele ja tunnistajate ütlustele, mis kinnitavad esimese, viienda ja seitsmenda kaebaja väiteid. EIK märgib, et need ütlused esitati vaid EIK-ile, mitte riigi ametivõimudele, kellel ei olnud seetõttu võimalust neid tõendeid kontrollida. Kõne all olevad ütlused anti umbes üks aasta pärast kaebuse aluseks olevaid sündmusi ning seda võib pidada nende ütluste tõendusjõudu vähendavaks asjaoluks. Teisest küljest märgib EIK, et riik ei ole esitanud EIK-ile piisavalt üksikasjalikke alternatiivseid tõendeid olukorra kohta, milles kaebajad vigastada said. EIK märgib siinkohal ka seda, et kuigi kaebajad mainisid kõne all olevaid tunnistajaid ühel või teisel viisil oma kuriteoteadetes (vt punkt 46 eespool), ei kasutanud ametivõimud võimalust hankida neilt tõendeid (seoses EIK-i järelustega ametivõimude konventsiooni artiklist 3 tuleneva menetlusliku kohustuse kohta viia läbi tõhus menetlus vt punktid 115 kuni 117 allpool).

102. Neljanda kaebaja kohta, kelle suhtes ühegi otsese tunnistaja ütlusi esitatud ei ole, märgib EIK, et kaebaja väitel toimus tema kinnipidamine, mille käigus kasutati jõudu, selle asukoha läheduses, kus peeti kinni viies kaebaja (Harjumägi Kaarli puistee ääres), ja umbes samal ajal. Tunnistaja N. R.-i üldine kirjeldus olukorrast annab alust järeldada, et just sel ajal hakkas politsei liikuma piki Kaarli puisteed monumendi asukohast Tõnismäel Vabaduse väljaku suunas. Seega näib usutav, et neljanda kaebaja vigastused tekkisid samuti nimetatud sündmuse käigus.

103. Sellest tulenevalt peab EIK iga kaebaja suhtes uurima, kas nende vastu kasutatud jõud oli üleliigne. Enne konkreetsete tõendite uurimist niivõrd, kui võrd tõendid on EIK-ile kättesaadavad, peab EIK pöörama tähelepanu ka sündmuste üldisele taustale.

104. EIK märgib, et laiaulatuslikud korrariikumised Tallinna kesklinnas algasid 26. aprilli 2007 õhtul ning jätkusid 27. ja 28. aprillil 2007. Suurimad rahutused leidsid aset hilisõhtul ja öösel. Rahutused hõlmasid rünnakuid politseiametnike vastu, riigivara ja eraomandi lõhkumist ning kaupluste rüüstamist. Kokkupõrked toimusid ka kesklinnas viibinud eraisikute vahel – tänaval leidsid aset kahlused ja üks inimene pussitati surnuks (vt vastavalt punktid 35 ja 13 eespool). Ametivõimud otsisid korrariikumise lõpetamiseks abi jõu kasutamisest. EIK märgib täiendavalt, et kuigi

kesklinna minek ei olnud ametlikult keelatud, palusid ametivõimud mitmete kanalite vahendusel isikutel koju jääda, üritades seeläbi korrariikkumist lõpetada ja olukorda rahustada. Sündmusi kajastas ulatuslikult ka ajakirjandus, nii et vähemalt rahutuste teisel ja kolmandal õhtul ei saanud keegi öelda, et rahutused ja korraaitseorganite poolt olukorrast tingituna kasutatud jõud tulid talle üllatusena. Selliste taustateadmistega jätkab EIK iga kaebaja suhtes kasutatud jõu hindamisega. EIK märgib, et esimene, neljas ja viies kaebaja võeti kinni 27. aprilli 2007 õhtul ehk rahutuste teisel õhtul, kusjuures seitsmes kaebaja vahistati 28. aprilli 2007 hilisõhtul ehk rahutuste kolmandal õhtul.

105. EIK märgib, et esimene kaebaja väitis, et ta oli kinnivõtmise käigus pikali tõugatud ja et D-terminalis kinnipidamise ajal oli teda löödud nii tugevasti, et ta oli maha kukkunud; samuti oli teda pekstud kumminuiadega ja kõvasid saapaid kandvad politseinikud olid löönud teda kõhtu (vt punktid 14 kuni 16 eespool). Lisaks märgib EIK, et Zh.-i – esimese kaebaja sõber, kellega koos esimene kaebaja vahistati ja kinni peeti – ütluste kohaselt oli esimesel kaebajal kästus kükitada. Selgub, et alles siis, kui esimene kaebaja ei olnud nimetatud korraldust täitnud ja oli seadnud kahtluse alla vastutava isiku volitused, suruti ta põrandale pikali (vt punkt 18 eespool). EIK märgib siinkohal, et rahutuste kolme päeva jooksul peeti kinni 1160 isikut (vt punkt 13 eespool), mis ületab tööl olnud politseiametnike arvu (vt punkt 12 eespool). Ajutistes kinnipidamisasutustes korda hoidvaid ametiisikuid oli napilt. Vastavalt esimese kaebaja väidetele riigisisestele ametivõimudele esitatud kaebustes oli D-terminali laoruumis 200 kinnipeetavat, hiljem 350, kuid korda hoidvaid politseiametnikke oli vaid kaksikümmend viis (vt punkt 47 eespool). Kui kinnipeetavad, keda oli korraaitseametnikest kümme korda rohkem, üritasid kollektiivselt üles näidata allumatust, toodi juurde lisavägesid, et lõpetada kinnipeetavate mässumeelne käitumine ja suruda nad maha (*ibid.*, vt ka K. ütlused punktis 34 eespool). Lisaks märgib EIK, et riigisisestele ametiasutustele antud ütlustes ei maininud esimene kaebaja, et just teda peksti kumminuiadega, samuti ei väidetud seda EIK-ile esitatud Zh.-i ütlustes (vt punkt 18 eespool). Mis puutub meditsiinilistesse tõenditesse, siis märgib EIK, et vastavalt arstlikule hinnangule oli esimesel kaebajal hematoom ja tal diagnoositi vaagna põrutus parempoolses nimmeristluupiirkonnas (vt punkt 17 eespool). EIK märgib, et arstlikus hinnangus ei kirjeldatud muid sinikaid ega vigastusi, mis vastaksid kaebaja kirjeldusele tema peksmisest ja löömisest. Pigem näib, et kaebaja vigastused põhjustas tema põrandale surumine pärast vastuhakkamist. Antud asjaoludel ei saa EIK järeldada, et esimese kaebaja suhtes kasutati üleliigset jõudu.

106. Lisaks märgib EIK, et neljanda kaebaja väidetest võib aru saada, et ta oli saanud vigastada Kaarli puisteel, kui politsei sundis sinna kogunenud inimesi liikuma monumendi asukohast kaugemale. Neljanda kaebaja kohaselt tabas tema kätt kummikuul ja teda löödi kumminuiaga pähe ning samuti löödi teda vastu põlve (vt punkt 26 eespool). EIK märgib, et

järgneva tunni jooksul haiglas teostatud arstliku läbivaatuse käigus tuvastati vaid hematoom koljul (vt punkt 27 eespool). Puudub informatsioon vigastuste kohta, mille oleks põhjustanud kaebaja väidetav pihtasaamine kummikuuliga ja põlve vastu löömine. Lisaks ei toeta kaebaja väiteid tema vastu jõu kasutamise kohta ühegi tunnistaja ütlused ega muud kohased tõendid. EIK-ile esitatud N. R.-i kirjalikud ütlused sisaldavad Kaarli puiesteel asjassepuutuval ajal valitsenud olukorra üldkirjeldust ilma neljandat kaebajat isiklikult mainimata. N. R.-i kohaselt käskisid korrakaitseametnikud inimestel taganeda või pikali heita ja jõudu kasutati nende inimeste vastu, kes osutasid vastupanu. N. R.-i väitel löödi mõnikord maas lamavaid inimesi ja isegi siis, kui nad olid juba kinni seotud (vt punkt 28 eespool). Kuid EIK märgib, et neljas kaebaja ei väitnud, et teda löödi, kui ta oli juba liikumisvõimetuks tehtud. Arvestades N. R.-i ütlusi üldise olukorra kohta, ei saa neljanda kaebaja ütluste alusel järeldada, et neljanda kaebaja suhtes kasutatud jõud oli üleliigne. EIK on võtnud arvesse ka riigi väiteid, mille järgi neljandale kaebajale määrati väärteomenetluses rahatrahv avaliku korra rikkumise eest, mis pandi toime järgmise päeva hilisõhtul (28. aprill 2007 ehk rahutuste kolmas päev, vt punkt 29 eespool). EIK-i arvates näitab viimane asjaolu, et neljanda kaebaja vigastus ei olnud nii tõsine, ja samuti näitab see tema üldist käitumist rahutuste õhtutel. Selliste taustateadmistega ei saa EIK järeldada, et neljanda kaebaja suhtes kasutati üleliigset jõudu.

107. Viienda kaebaja suhtes märgib EIK, et näib, et tema sai vigastused umbes samas kohas ja samal ajal neljanda kaebajaga (vt punktid 102 ja 106 eespool). Viienda kaebaja väidete kohaselt tõugati ta pikali ning teda löödi kumminuiade ja jalgadega pähe (vt punkt 30 eespool). Viienda kaebaja väitel murti tema käsi, kui ta üritas oma pead kaitsta. EIK märgib, et ei Z. ega K. ei maininud, et viiendat kaebajat oleks jalaga vastu pead löödud, kuid nad mõlemad kinnitasid, et teda löödi kumminuiadega pähe pärast seda, kui ta oli juba maha surutud (vt punktid 33 ja 34 eespool). Arstitõendi kohaselt diagnoositi viiendal kaebajal murtud küünarluu (vt punkt 31 eespool). Arstitõendis ei ole nimetatud mis tahes muid vigastusi – kas peas või muul kehaosal –, mis oleksid võinud tekkida siis, kui teda väidetavalt löödi kumminuiade ja jalgadega. Seetõttu on EIK sunnitud järeldama, et viienda kaebaja käsi murti korrakaitseametnike poolt jõu kasutamise tagajärjel. Lisaks leiab EIK, et arvatavad asjaolud, mis tingisid viienda kaebaja kõne all oleva vigastuse, ei tundu õigustavat kasutatud jõu ulatust. Isegi kui oli vajalik jätkata jõu kasutamist isikute suhtes, kes olid juba põrandale surutud, et muuta nad liikumisvõimetuteks ja panna nad käeraudadesse, märgib EIK, et käesoleval juhul näib, et kolm politseinikku tegelesid viienda kaebaja endale allutamiseega. Näib, et ülekaal oli piisav viienda kaebaja võimaliku vastuhaku mahasurumiseks, otsimata abi jõu kasutamisest ulatuses, milles seda nähtavasti käesoleval juhul kasutati.

108. Seitsmenda kaebaja suhtes märgib EIK kõigepealt, et seitsmes kaebaja peeti kinni avaliku korra rikkumise eest ning hiljem mõisteti selles ka süüdi (vt punktid 43 ja 44 eespool). Pärast kinnivõtmist viidi seitsmes kaebaja kohtumajja, kus oli juba palju inimesi, kellest mõned seisid näoga vastu seina ja mõned olid põrandal, nagu on kirjeldatud seitsmenda kaebaja kaebustes riigi ametiasutustele (vt punkt 47 eespool). See kirjeldus tundub kirjeldavat koridori või muud avatud ruumi, sest seitsmes kaebaja viidi arestikambrisse alles pärast füüsilise vastasseisu lõppemist (vt punktid 40 ja 42 eespool). Lisaks näib, et seitsmes kaebaja, kellel kästi seista seina ääres, hakkas jalgu sirutama ja uurima, kui kaua kinnipeetavaid sellises olukorras hoitakse. Just siis suruti ta äkitselt põrandale. Seitsmenda kaebaja järgi löödi teda vastu pead (vt punktid 40 ja 47 eespool). Kuid R.-i ütlustes pähe löömist ei mainita (vt punkt 42 eespool). Mis puutub suguelunditesse löömist, nagu väitis kaebaja EIK-ile esitatud seisukohtades ja nagu on väidetud R.-i ütlustes (vt punktid 40 ja 42 eespool), märgib EIK, et riigisisestes kaebustes seitsmes kaebaja seda ei maininud (vt punkt 47 eespool). Arstliku hinnangu järgi oli seitsmendal kaebajal marrastus paremal näopoolel ja väike marrastus otsmikul. Kuigi kaebaja kurtis ka tugeva valu üle oma paremas reies, ei olnud seal traumajälgi (vt punkt 41 eespool). Arvestades asjaolusid, et seitsmes kaebaja peeti kinni kahtlustatuna avaliku korra rikkumises, mis näitab, et ta käitus vähemalt mõnevõrra agressiivselt; et kohtumaja ruumis, kus kinnipeetavaid hoiti, oli suur hulk kinnipeetud isikuid; et seitsmenda kaebaja liigutused ja väljaütlemised andsid nähtavasti korrakaitseametnikele alust arvata, et ta kavatseb üles näidata allumatust; ning arvestades ka seitsmenda kaebaja suhteliselt väikeseid vigastusi – lööke suguelunditesse ja pähe arstlik hinnang ei kinnitanud –, ei saa EIK järeldada, et seitsmenda kaebaja liikumisvõimetuks muutmisel kasutati üleliigset jõudu.

109. Eespool nimetatud kaalutlustel järeldab EIK, et korrakaitseametnike poolt viienda kaebaja suhtes kasutatud jõud oli üleliigne. Samas leiab EIK, et sama järeldust ei saa teha esimese, neljanda ja seitsmenda kaebaja suhtes.

110. Sellest tulenevalt on sisuliselt rikutud artiklit 3 viienda kaebaja suhtes, kuid mitte esimese, neljanda ja seitsmenda kaebaja suhtes.

(b) Uurimise väidetav nõuetele mittevastavus

(i) Üldpõhimõtted

111. EIK kordab, et kui isik esitab kaebuse, et riigiasutused on teda konventsiooni artiklit 3 rikkudes väärkohelnud, nõuab see säte, koostoimes riigi üldise kohustusega konventsiooni artikli 1 alusel, mille kohaselt „konventsiooniosalised tagavad igäihele, kes on nende jurisdiktsiooni all, konventsiooni[s] ... määratletud õigused ja vabadused”, et läbi tuleb viia tõhus ametlik uurimine (vt muu hulgas *Assenov jt vs. Bulgaaria*, 28. oktoober 1998, punkt 102, *Reports* 1998-VIII).

112. Uurimiskohustus „ei ole tulemuse kohustus, vaid vahendi kohustus”: mitte iga uurimine ei pea lõppema järelausega, mis langeb kokku kaebaja kirjeldusega sündmustest. Kuid selle käigus peaks põhimõtteliselt olema võimalik tuvastada juhtumi asjaolud ja kui väited osutuvad tõeseks, teha kindlaks vastutavad isikud ja karistada neid (vt *Mikheyev vs. Venemaa*, nr 77617/01, punkt 107, 26. jaanuar 2006, edasiste viidetega).

113. Tõsiseid väärkohtlemise süüdistusi tuleb uurida põhjalikult. See tähendab, et ametivõimud peavad tegema tõsiseid jõupingutusi, et selgitada välja, mis juhtus, ning nad ei tohi tugineda kiiretele või põhjendamatuetele järeldustele, et lõpetada uurimine või teha nende alusel oma otsus (vt *Assenov*, eespool viidatud, punkt 103 *et seq.*). Nad peavad võtma kasutusele kõik neile kättesaadavad abinõud, et tagada vahejuhtumit puudutavate tõendite, muu hulgas tunnistajate ütlused, ekspertiisidega saadud tõendid jne, kogumine (vt *Tanrikulu vs. Türgi* [suurkoda], nr 23763/94, punkt 104 *et seq.*, EIK 1999-IV, ja *Gül vs. Türgi*, nr 22676/93, punkt 89, 14. detsember 2000). Uurimises esinevad mis tahes puudused, mis kahjustavad vigastuse tekkimise põhjuse või vastutavate isikute kindlakstegemist, kujutavad endast võimalikku vastuolu kehtiva standardiga (vt muu hulgas *Mikheyev*, eespool viidatud, punkt 108).

(ii) Põhimõtete kohaldamine käesolevas kohtuasjas

114. EIK on võtnud arvesse riigi viidet EIK-i arvamusele käesolevas asjas tehtud osaotsuses (vt *Korobov*, eespool viidatud), milles EIK jagas riigisiseste ametiasutuste seisukohta, et puudus vajadus alustada kriminaalmenetlust teise, kolmanda ja kuuenda kaebaja suhtes, kuna nad ei ole väärkohtlemise osas esitanud ühtki arvestatavat väidet. Riik leidis, et sama järeldus kehtib ka esimese, neljanda, viienda ja seitsmenda kaebaja suhtes. Sellest hoolimata märgib EIK, et erinevate kaebajate kaebused käesolevas kohtuasjas olid erineva tõsidusastmega. Kui leiti, et teise, kolmanda ja kuuenda kaebaja kaebus ei olnud „vaidlustatav“, siis pärast kaebajate väidete ja kättesaadavate tõendite hindamist leidis EIK, et esimene, neljas, viies ja seitsmes kaebaja olid konventsiooni artikli 3 alusel esitanud vaidlustava kaebuse ning et nende kaebused tuleb tunnistada vastuvõetavateks. Sellest tulenevalt peab EIK uurima, kas ametivõimud täitsid menetluslikku kohustust viia läbi kaebajate väidete tõhus uurimine.

115. EIK märgib, et kaebajate kaebused nende väärkohtlemise kohta saabusid kas otse või õiguskantsleri kantselei kaudu Põhja Ringkonnaprokuratuuri. Lisaks esitasid esimene, neljas, viies ja seitsmes kaebaja oma väidete tõendamiseks arstlitõendid. Viies kaebaja esitas ka tema kinnipidamist pealt näinud kahe tunnistaja nimed ja isikuandmed ning seitsmes kaebaja nimetas ühe isiku tunnistajana. Ringkonnaprokuratuur keeldus kriminaalmenetlusi alustamast ning Riigiprokuratuur ja Tallinna Ringkonnakohus jätsid kaebajate kaebused nende otsuste peale rahuldamata. Ametivõimud leidsid, et kaebajate väidete tõendamiseks ei olnud piisavaid

tõendeid ja et jõu kasutamine politseiametnike poolt oli olnud seaduslik. EIK märgib, et ametivõimud ei üritanud hankida täiendavaid tõendeid kas siis kaebajate isiklikult ülekuulamisega, et saada üksikasjalikumat teavet nende versiooni kohta sündmustest lisaks nende kirjalikele kaebustele, või viienda ja seitsmenda kaebaja poolt nimetatud tunnistajate ülekuulamisega. Samuti ei nähtu, et ametivõimud oleksid otsinud mis tahes lisateavet sündmuste kohta muudest võimalikest allikatest, nt politseitoimikutest või sündmustest tehtud fotodelt või videosalvestustest. EIK on teadlik raskustest, mis on seotud laiaulatusliku vägivalla mahasurumisega ja väidetava võimuliialduse uurimisega sellistel asjaoludel. Kuid EIK ei ole veendunud, et ametivõimud tegid mõistlikke pingutusi tõendite kogumiseks käesolevas asjas. EIK märgib siinkohal, et esimene ja seitsmes kaebaja kaebasid ka kohtlemise üle kinnipidamise ajal, s.t olukorras, kus püüdlusel tuvastada võimalikke tunnistajaid või hankida ruumis olla võivate turvakaamerate salvestisi oleks olnud paremad eduväljavaated võrreldes sündmustega, mis olid aset leidnud kokkupõrgete ajal tänavatel. Lisaks oleksid neljanda kaebaja puhul võinud võimalikeks tunnistajateks olla meditsiinitöötajad, kes osutasid talle esmaabi ja viisid ta haiglasse. Ometi nähtub, et ametivõimude vastus kaebajate kaebustele piirdus sedastamisega, et kaebajate väidete tõendamiseks ei ole piisavalt tõendeid, ning mingit edasist uurimist ei toimunud.

116. Seetõttu järeldab EIK, et riigisisised ametivõimud ei viinud läbi tõhusat ja erapooletut uurimist esimese, neljanda, viienda ja seitsmenda kaebaja kaebuste suhtes väärkohtlemise kohta.

117. Eeltoodust tulenevalt on konventsiooni artiklit 3 menetluslikult rikutud.

II. KONVENTSIOONI ARTIKLI 5 LÕIKE 1 VÄIDETAV RIKKUMINE

118. Kõik seitse kaebajat kaebasid, et neilt vabaduse võtmine oli olnud ebaseaduslik ja omavoliline. Nad tuginesid konventsiooni artikli 5 lõikele 1, mis on asjakohases osas sõnastatud järgnevalt:

„1. Igähele on õigus isikuvabadusele ja -puutumatusse. Kellelki ei või võtta tema vabadust, välja arvatud seaduses kindlaksmääratud korras järgmistel juhtudel:

[---]

(b) seaduslik vahistamine või kinnipidamine kohtu seadusliku korralduse täitmata jätmise eest või seaduses ettenähtud kohustuse täitmise tagamiseks;

(c) seaduslik vahistamine või kinnipidamine, et tuua isik pädeva õigusasutuse ette põhjendatult kahtlustatuna õigusrikkumises või et põhjendatud vajaduse korral takistada õigusrikkumise toimepanekut või põgenemist pärast seda;

[---]”.

119. Riik vaidlustas selle väite.

A. Poolte seisukohad

1. Kaebajad

120. Kaebajad väitsid, et riigisisesed õiguskaitsevahendid on ammendatud: nad esitasid kaebused õiguskantslerile ja Riigiprokuratuurile ning neil ei olnud kohustust kasutada muid põhimõtteliselt sama eesmärgiga õiguskaitsevahendeid (vt punkt 67 eespool). Lisaks ei olnud esimese, teise, neljanda ja viienda kaebaja staatus selge nende kinnipidamise ajal, samuti ei olnud selge ka kinnipidamise õiguslik alus. Nende suhtes ei alustatud kriminaalmenetlust ja ühtki menetlusedokumenti, mida oleks saanud vaidlustada, ei koostatud.

121. Mis puudutab asja sisulist poolt, siis väitsid kaebajad, et ükski neist ei osalenud 26. ja 27. aprilli 2007 õhtutel politsei poolt laiali aetud avalikel kogunemistel monumendi juures. Nad väitsid, et 26.–28. aprilli 2007 sündmuste ajal ei olnud keelatud minna kesklinna. Kõigil nendel päevadel olid asutused ja kauplused lahtiolekuaegadel avatud olnud ning õhtuti olid restoranid ja baarid lahti. Erakorralist seisukorda ei olnud välja kuulutatud. Kaebajad jäid endile kindlaks, et neid peeti kinni üksnes seetõttu, et nad olid olnud kesklinnas ajal, mil toimus politseioperatsioon. Kuna nad kuulusid vene keelt rääkivate isikute vähemusrühma, olid nad automaatselt osa grupist, mis oli kinnipidamise ohus. Kaebajate väidete kohaselt oli politsei eraldanud mitu kvartalit kesklinnas ja pidas kinni massiliselt inimesi, kes viibisid eraldatud piirkonnas. Puudus võimalus eraldatud piirkonnast lahkuda, kuna politsei ei lasknud peaaegu mitte kedagi välja ega võtnud kuulda piirkonnas viibivate isikute selgitusi.

122. Kaebajate kohta väideti, et neljas, viies ja seitsmes kaebaja peeti kinni pargis, kus ei toimunud mingeid rahutusi. Peale selle peeti seitsmes kaebaja kinni 28. aprillil 2007, kui rahutusi peaaegu üldse ei toimunud.

123. Kaebajad väitsid, et nendelt vabaduse võtmist ei saa õigustada ühelgi konventsiooni artikli 5 lõikes 1 sätestatud alusel. Eelkõige ei saa riik tugineda artikli 5 lõike 1 punktile c, kuna nende kinnipidamiseks puudus alus, nende kinnipidamisel ja kinnihoidmisel ei selgitatud neile nende õigusi ja kohustusi, ning ühelegi kaebajale ei antud võimalust teavitada kedagi kinnipidamisest. Seetõttu oli nende kinnipidamine ja kinnihoidmine automaatselt vastuolus artikliga 5.

124. Kaebajad väitsid täiendavalt ja alternatiivselt, et korrakaitseorganitel ei olnud alust kahtlustada selliste asjaolude või sellise informatsiooni olemasolu, mis oleks veennud objektiivset kõrvalseisjat, et kaebajad on toime pannud õigusrikkumise. Ükski kaebaja ei olnud osalenud kogunemisel ja/või rüüstamises; nad olid vastupidi olnud kõik rahulikud pealtvaatajad või möödujad. Nad vaidlesid vastu, et nad ei olnud politsei manöövritele vastu hakanud ja et riik ei olnud täpsustanud, millises osas ei olnud nende käitumine seaduskuulekas olnud ja milliseid politsei seaduslikke korraldusi nad ei olnud täitnud. Kaebajad väitsid, et politsei

korralduste täitmata jätmine ei saa olla abstraktne: välja tuleb tuua politseiseaduse konkreetset sätteid, mille alusel antud konkreetsetele korraldustele vastu hakati või mida eirati. Sellest tulenevalt ei saa pidada kaebajatelt vabaduse võtmist põhjendatult vajalikuks, et takistada neil õigusrikkumise toimepanekut või et tuua nad pädeva õigusasutuse ette. Kaebajate kinnipidamine oli olnud omavoliline ja vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega.

125. Kaebajad väitsid ka seda, et kinnipidamise ajal oli neil kõigil kaasas olnud isikut tõendav dokument. Seetõttu puudus vajadus pidada neid kinni isikusamasuse tuvastamiseks.

2. Riik

126. Riik vaidlustas artikli 5 lõike 1 kohaldatavuse neljanda kaebaja suhtes, kuna tema kinnipidamine oli kestnud lühikest aega – alla ühe tunni. Selle tunni jooksul oli ta kinni peetud, viidud kinnipidamiskohta sadama piirkonnas, meditsiiniõde oli ta läbi vaadanud, tema pea oli kinni seotud ja ta oli viidud haiglasse, kuhu ta saabus vaid tund pärast kinnivõtmist. Riik seadis kahtluse alla selle sätte kohaldatavuse ka esimese kaebaja suhtes, kelle kinnipidamine oli kestnud neli ja pool tundi, ja teise kaebaja suhtes, keda oli kinni peetud kokku kaheksa ja pool tundi üksnes seetõttu, et tema ema ei saanud talle varem järele tulla.

127. Lisaks väitis riik, et kaebajad ei olnud ammendanud asjakohaseid riigisiseseid õiguskaitsevahendeid. Asjaolu, et politsei tegevuses ei leitud kuriteokoosseisu tunnuseid, ei tähenda, et ei oleks olnud võimalik teha kindlaks uurimisasutuste tehtud toimingute või võetud meetmete õiguspärasus või -vastasus. Riik väitis, et kaebajad oleksid võinud esitada kaebuse halduskohtule halduskohtumenetluse seadustiku alusel. Lisaks oleksid kolmas, kuues ja seitsmes kaebaja, kelle suhtes alustati süüteomenetlus, võinud vaidlustada neid meetmeid kriminaalmenetluse seadustiku §-des 228–230 sätestatud eriregulatsiooni alusel (vt punkt 53 eespool) ja väärteomenetluse seadustiku §-des 76–78 sätestatud eriregulatsiooni alusel (vt punkt 55 eespool). Siinkohal viitas riik ka Riigikohtu 10. jaanuari 2008 otsusele (vt punktid 61 and 62 eespool).

128. Mis puudutab sisulist poolt, siis viitas riik järgmistele kaebajate kinnipidamisega seotud faktilistele asjaoludele. Kõik kaebajad peeti kinni kesklinnas keset keelatud kogunemisi ja rahutusi. Kõik kaebajad, v.a teine kaebaja, peeti kinni ajavahemikus 21.30–02.00, s.o hilisõhtul või öösel. Teine kaebaja peeti kinni kell 19.30, kui ta oli üritanud politsei eest ära joosta. Riik viitas vastuseks kaebajate kuriteoadetele kujundatud riigisiseste uurimisasutuste seisukohtadele, mille järgi nende käitumine ei olnud seaduskuulekas olnud ja nad ei olnud täitnud politsei seaduslikke korraldusi. Riik märkis, et viis kaebajat peeti kinni rahutuste teisel ja kolmandal õhtul, kui riik oli eelnevalt palunud inimestel kodus püsida.

Rahutuste esimesel õhtul kinni peetud kolmanda ja kuuenda kaebaja suhtes alustati kriminaalmenetlus.

129. Riik väitis, et kaebajate kinnipidamine oli kooskõlas riigisisese õigusega ja lubatav nii konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkti b kui ka punkti c alusel. Kinnipidamise ja vabaduse võtmise õiguslikud alused ja kord olid sätestatud väärteomenetluse seadustikus (§ 44) ja kriminaalmenetluse seadustikus (§ 217), millest mõlemad võimaldasid isikut kuni 48 tundi ilma kohtumääruseta kinni pidada. Kinnipidamise õigus oli sätestatud ka politseiseaduse § 13 lõikes 1, mille punktid 1–5 ja 7 omasis käesolevas asjas tähtsust.

130. Konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkti b osas väitis riik, et oli olnud alust kahtlustada, et aprillirahutustes osalejad olid toime pannud kas väärtegusid (nt avaliku korra rikkumine) või kuritegusid (nt vägivaldteod riigivõimu esindajate vastu, keelatud avalik kogunemine, avaliku korra raske rikkumine jne). Arvestades erilist olukorda sel ajal, oli olnud põhjendatud kahtlus, et kes tahes massirahutuste asukohas viibinud isikutest võis olla seotud toime pandud või toime pandavate õigusrikkumistega. Kuna kaebajad olid viibinud selles piirkonnas ega olnud lahkunud sealt hoolimata vastavast korraldusest, oli olemas alus nende kinnipidamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks. Kuna politsei peamiseks ülesandeks oli taastada üldine kord rahutuste piirkonnas, kus viibis tuhandeid inimesi, ei olnud isikusamasuse viivitamatu tuvastamine võimalik; olukorra kiire lahendamise huvides olid nad viidud rahutuste piirkonnast eemale ja nende isikusamasus oli tuvastatud kinnipidamiskohtades. Kui olukord oli rahunenud ja kinni peetud isikute isikusamasus oli tuvastatud ning kui sai selgeks, et nad ei ohustanud enam avalikku korda, vabastati nad esimesel võimalusel. Menetlus alustati vaid nende isikute vastu, keda peeti toime pandud õigusrikkumistega otseselt seotud olevateks.

131. Riik väitis, et kinnipidamine riigivõimu esindaja seadusliku korralduse täitmata jätmise eest oli sobiv ja proportsionaalne meede, et tagada konkreetse õigusliku kohustuse täitmine, nimelt massirahutuste ja keelatud kogunemise lõpetamine ning piirkonnas viibinud isikute isikusamasuse tuvastamine. Selline kinnipidamine oli kooskõlas konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktiga b ja politseiseaduse § 13 lõike 1 punktidega 1, 2 ja 7. Asjaolu, et kõigi kaebajate vastu ei alustatud süüteomenetlust, ei tähenda, et nende kinnipidamine ei olnud õigustatud. Nende kaebajate, kelle suhtes süüteomenetlust ei alustatud, kinnipidamine kestis ühest tunnist kaheksa ja poole tunnini. Riigi arvates oli selline kinnipidamine proportsionaalne.

132. Viidates Riigikohtu 3. aprilli 2006 otsusele (vt punkt 60 eespool), väitis riik, et politseiseaduse § 13 lg 1 alusel ei olnud kohustust koostada kinnipidamise protokoll, kui kinnipidamisele ei järgnenud väärteo- ega kriminaalmenetlust. Arvestades kinni peetud isikute arvu, oleks nende kõigi

kohta isikusamasuse tuvastamise protokollide koostamine põhjendamatult pikendanud nende kinnipidamise aega.

133. Lisaks väitis riik, et kaebajate kinnipidamine oli kooskõlas ka konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktiga c. Aprillisündmuste jooksul rakendati lühiajalist kinnipidamist isikute suhtes, kes olid osalenud massirahutustes või kelle puhul oli olnud alust kahtlustada, et nad olid toime pannud avaliku korra raskeid rikkumisi. Süüteo menetlus viidi läbi nende suhtes, kes leiti olevat süütegudega otseselt seotud, ning ülejäänud vabastati. Süüteo menetluses oli isiku kinnipidamise alus sätestatud politseiseaduse § 13 lõike 1 punktides 5 ja 7, kriminaalmenetluse seadustiku §-s 217 ja/või väärteomenetluse seadustiku §-s 44. Need alused olid kooskõlas konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktiga c ja olid asjakohased peamiselt kolmanda, kuuenda ja seitsmenda kaebaja suhtes.

134. Kolmas ja kuues kaebaja peeti kinni kahtlustatuna avaliku korra raskes rikkumises, mis hõlmas politsei ametnikele vastupanu osutamist, massivägivallategusid ja rüüstamist Tallinna kesklinnas. Nende kaebajate kahtlustatavatena kinnipidamise protokollid koostati vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku §-le 217; nad kuulati üle esimesel võimalusel pärast kinnipidamist ja koostati vastavad nõuetekohased ülekuulamisprotokollid. Seitsmenda kaebaja osas koostati väärteoprotokoll seoses avaliku korra rikkumisega ja hiljem määrati talle selle süüteo eest rahatrahv.

135. Riik märkis, et 2007. aasta oktoobris lõpetati kriminaalmenetlus kolmanda ja kuuenda kaebaja suhtes. Sellest hoolimata ei tähenda see, et nende kinnipidamine ei olnud konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktiga c kooskõlas, kuna see säte ei sea eelduseks, et politsei oleks pidanud hankima piisavaid tõendeid süüdistuse esitamiseks kas kinnipidamisel või ajal, mil kaebaja oli vahi all. Lõpetuseks leidis riik, et artikli 5 lõike 1 punkt c oli kohaldatav ka esimese, teise, neljanda ja viienda kaebaja suhtes hoolimata asjaolust, et nende vastu ei alustatud süüteo menetlust, kuna nende kinnipidamise ajal ei olnud teada, et sellist menetlust ei alustata.

B. Kolmandast isikust sekkuja väited

136. Lisaks eespool olevates punktides 85 ja 86 kokku võetud väidetele leidis Venemaa Föderatsioon, et kaebajate kinnipidamiseks puudus alus, kuna nad ei olnud osalenud rahutustes, protestides ega kogunemistel; nad olid lihtsalt juhtunud viibima kõne all olevate piirkondade läheduses. Erakorralist seisukorda ei olnud välja kuulutatud ja muid piiranguid ei olnud kehtestatud ning tänavatel viibimine ei olnud 2007. aasta aprillisündmuste ajal keelatud.

C. EIK-i hinnang

Vastuvõetavus

137. Lisaks EIK-i praktikast tulenevatele põhimõtetele seoses eespool punktides 87 ja 88 kokku võetud riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamisega kordab EIK, et kui esineb kahtlus riigisisese õiguskaitsevahendi tõhususe suhtes, tuleb siiski sellist meetet kasutada (vt näiteks *Veeber vs. Eesti* (nr 1), nr 37571/97, punkt 62, 7. november 2002, ja *Raif vs. Kreeka*, nr 21782/93, Komisjoni 26. juuni 1995 otsus, *Decisions and Reports* 82, lk 5). EIK-i praktika kohaselt riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamise valdkonnas on tõendamiskohustus jagatud. Riigil, kes väidab, et riigisisised õiguskaitsevahendid ei ole ammendatud, on kohustus tõendada EIK-ile, et tõhus õiguskaitsevahend oli nii teoorias kui ka praktikas asjakohasel ajal kättesaadav (s.t et sellele oli juurdepääs), et sellega oli võimalik pakkuda hüvitist kaebaja kaebuse osas ja et sellel oli mõistlik edulootus. Kui nimetatud tõendamiskohustus on täidetud, peab kaebaja näitama, et riigi poolt esile toodud õiguskaitsevahendit tegelikult juba kasutati või see ei olnud mis tahes põhjusel sobiv või tõhus antud juhtumi puhul või et esinesid erilised asjaolud, mis vabastasid ta sellest kohustusest (vt näiteks *Akdivar jt vs. Türgi*, 16. september 1996, punkt 68, *Reports* 1996-IV, ja *Selmouni*, eespool viidatud, punkt 76).

138. EIK leiab, et käesolevas asjas ei pea ta kindlaks tegema, kas konventsiooni artikli 5 lõige 1 oli kohaldatav kõigi kaebajate suhtes – mille riik vaidlustas –, kuna see kaebus tuleb igal juhul tunnistada vastuvõetamatuks alltoodud põhjustel.

139. EIK märgib, et ebaseaduslik vabaduse võtmine kui selline tõepoolest kujutas endast kuritegu karistusseadustiku alusel. Kuid EIK märgib, et kinnipidamised ja kinnihoidmised aprillisündmuste ajal moodustasid osa ulatuslikust politseioperatsioonist, mille eesmärk oli maha suruda mitu päeva kestnud laiaulatuslik mäss, ja viimast arvestades ei saa seda pidada omavoliliseks võimu teostamiseks ega ebaseaduslikuks vabaduse võtmiseks kriminaalõiguse tähenduses. Kaebajate poolt viidatud ametlike allikate kohaselt peeti aprillisündmuste käigus kinni 1160 inimest ning avati 65 kriminaalasja, mis hõlmas 300 kahtlustatavat, enamasti seoses avaliku korra raske rikkumisega ja seaduslike korralduste eiramisega (vt punkt 13 eespool). EIK märgib, et puuduvad andmed selle kohta, millises ulatuses 1160 vahistatut ja 300 kahtlustatavat kriminaalasjades omavahel kattusid. Kuid arvestades isikute, kelle suhtes alustati kriminaalmenetlust, ja kinni peetud isikute suhet, ei ole EIK-il võimalik antud asjaoludel järeldada, et kinnipidamised olid omavolilised ja ebaseaduslikud ning et neid saaks esmapilgul tõenäoliselt pidada asjassepuutuvate politseinike poolt toime pandud kuritegudeks. Seetõttu ei saa EIK nõustuda, et kuriteoadet võiks pidada õiguskaitsevahendiks, millel oleks käesolevas asjas mõistlik

edulootus. EIK leiab, et põhjendatud on riigi väide, et kõne all olevate kinnipidamiste ja kinnihoidmiste – mille eesmärk oli laias laastus kahtlemata riigi julgeoleku ja avaliku ohutuse tagamine ning kuriteoennetus – õiguslike aluste ja korra mis tahes puudusi oleks pidanud lahendama kas halduskohtumenetluses või kaebemenetluses kriminaal- või väärteomenetluse raames juhtumitel, kus vastavad menetlused asjassepuutuvate isikute vastu alustati. Kuid näib, et käesolevas asjas ei kasutanud kaebajad neid õiguskaitsevahendeid. Sellest tulenevalt ei saa lugeda, et nad on ammendanud kõik kättesaadavad ja tõhusad õiguskaitsevahendid.

140. Mis puudutab kaebajate väidet, et riigi poolt viidatud Riigikohtu 10. jaanuari 2008 otsus (vt punktid 61 ja 62 eespool) pärineb hilisemast ajast, leiab EIK, et kõne all olev otsus käsitleb sisuliselt selgete piiride seadmist ühelt poolt halduskohtumenetluse ja teiselt poolt kaebemenetluse vahel väärteo- või kriminaalmenetluses politseimeetmete kasutamise väidetavate ohvrite vastu. See põhines õigusaktidel, mis kehtisid ajal, kui leidsid aset käesolevas asjas tähtsust omavad sündmused, ning sellega ei kehtestatud uusi sisulisi reegleid.

141. EIK-i ei veennud kaebajate väide, et politsei tegevuse kui terviku vaidlustamine tehti tunduvalt raskemaks, arvestades Eestis aset leidnud aprillisündmustega seotud äärmiselt üleskõetud psühholoogilist õhkkonda, mille kohta kaebajad ütlesid „täielik hüsteeria” Eesti massimeedias, samuti mõnede poliitikute ja kõrgete ametnike väljaütlemisi. EIK leiab, et ei ole alust seada sel põhjusel kahtluse alla kohtute erapooletust ega sõltumatust. EIK-i arvates ei ole kaebajad esitanud veenvaid argumente riigi poolt esile toodud õiguskaitsevahendite sobimatuse ja ebatõhususe kohta kohtuasja spetsiifiliste asjaolude valguses, samuti ei ole nad viidanud eriliste asjaoludele, mis vabastaks nad kohustusest kasutada neid õiguskaitsevahendeid. Kuigi ei saa olla absoluutselt kindel selles osas, milline oleks olnud lahendus, kui kaebajad oleks esitanud riigi poolt soovitatud kaebused, kordab EIK, et perspektiivikuses kahtlemise korral tuleb õiguskaitsevahendit kasutada.

142. Sellest tulenevalt tuleb käesolev kaebus jätta läbi vaatamata konventsiooni artikli 35 lõigete 1 ja 4 alusel riigisestse õiguskaitsevahendite ammendamatajätmise tõttu.

III. KONVENTSIOONI ARTIKLI 5 LÕIKE 5 VÄIDETAV RIKKUMINE

143. Lisaks väitsid kaebajad, et neil on õigus nõuda hüvitist kooskõlas konventsiooni artikli 5 lõikega 5, mis on sõnastatud järgmiselt:

„5. Igaühel, kes on vahistatud või kinni peetud vastuolus käesoleva artikliga, on õigus nõuda hüvitist.”

144. Riik vaidlustas selle väite.

145. EIK kordab, et lõikes 5 sätestatud õigus hüvitisele eeldab, et kas riigisisene ametiasutus või EIK on tuvastanud artikli 5 ühe eelneva lõike rikkumise (vt näiteks *Benham vs. Ühendkuningriik*, 10. juuni 1996, punkt 50, *Reports* 1996-III, ja hilisem kohtuasi *Collmann vs. Saksamaa* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 29453/02, 3. aprill 2007).

146. Kuna konventsiooni artikli 5 lõigete 1–4 rikkumist ei ole tuvastatud, ei ole artikli 5 lõige 5 käesolevas asjas kohaldatav.

147. Sellest tulenevalt ei ole kaebus vastuvõetav *ratione materiae* artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses ja see tuleb jätta läbi vaatamata kooskõlas artikli 35 lõikega 4.

IV. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

148. Konventsiooni artikkel 41 sätestab:

„Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle protokolle on rikutud ja konventsiooniosalise õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajaduse korral määrata kahjustatud poolele õiglase hüvituse.”

A. Kahju

149. Kaebajad palusid EIK-il mõista neile välja õiglase hüvitise mittevaralise kahju eest, mis seisnes hirmu tundmises, pettumuses, kannatustes ja ahastuses, mis tulenesid väärkohtlemisest, ebaseaduslikust vabaduse võtmisest ja sellega seoses õiglase ja sobiva hüvitise maksmata jätmisest ametivõimude poolt.

150. Riik vaidles vastu, et kaebajad ei olnud nõudnud riigisisestelt ametiasutustelt hüvitist ja seetõttu ei ole ammendatud riigisiseseid õiguskaitsevahendid nende kahjuhüvitise nõude osas. Lisaks väitis riik, et kui EIK peaks tuvastama kaebajate õiguste rikkumise, oleks rikkumise tuvastamine piisav õiglase hüvitise. Kui EIK peaks siiski otsustama mõista välja mittevaralise kahju hüvitise, palus riik EIK-il määrata mõistlik summa.

151. EIK märgib, et väide riigisiseste õiguskaitsevahendite mitteammendamise kohta ei kehti kahjuhüvitise määramise küsimuses konventsiooni artikli 41 alusel.

152. EIK kordab, et kaebaja, kes enne oma õiguste rikkumise pärast kaebuse esitamist EIK-ile on juba tulemuselt ammendanud riigisiseseid õiguskaitsevahendid, ei ole kohustatud tegema seda teist korda, et saada EIK-ilt õiglast hüvitust (vt *De Wilde, Ooms ja Versyp vs. Belgia* (artikkel 50), 10. märts 1972, punkt 16, seeria A nr 14, ja hilisem kohtuotsus *Jalloh vs. Saksamaa* [suurkoda], nr 54810/00, punkt 129, EIK 2006-IX). Vastavalt eeltoodule puuduvad EIK-il takistused vastava hüvitise määramiseks.

153. EIK leiab, et esimese, neljanda, viienda ja seitsmenda kaebaja kannatusi ja pettumust, mis tulenesid artikli 3 menetluslikust rikkumisest

ning viienda kaebaja puhul ka artikli 3 sisulisest rikkumisest, ei saa hüvitada üksnes rikkumise tuvastamisega. Õiglasel alusel hinnates määrab EIK esimesele, neljandale ja seitsmendale kaebajale igapähele mittevahalise kahju eest 11 000 eurot. Viidendale kaebajale määrab EIK 14 000 eurot sama asja eest.

B. Kulud

154. Kaebajad nõudsid ka 4064 naelsterlingit (GBP) EIK-is kantud kulude katteks. See sisaldab 2500 naelsterlingit Bowring'i 20 tunni töö eest, 190 naelsterlingit halduskulude eest European Human Rights Advocacy Centre'is Londonis ja 1374 naelsterlingit Tallinnas asuva Inimõiguste Teabekeskuse poolt tasutavate tõlkimis- ja halduskulude eest.

155. Riik pidas õigusabi- ja halduskulusid liiga suureks ning tõlkimiskulusid mittevajalikeks.

156. EIK-i praktika kohaselt on kaebajal õigus kulude hüvitamisele vaid siis, kui on tõendatud, et need on ka tegelikult ja põhjendatult kantud ning mõistlikus summas. Lisaks leiab EIK, et käesolevas asjas tuleks õigusabikulude eest nõutud summat vähendada, sest mõnede kaebajate kaebused tunnistati vastuvõetamatuteks või rikkumist ei tuvastatud. Võttes arvesse EIK-i käsutuses olevaid dokumente ja eespool nimetatud kriteeriume, peab EIK põhjendatuks määrata 3000 eurot menetluse eest EIK-is.

C. Viivise määr

157. EIK peab kohaseks viivise määra seostamist Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmääraga, suurendatuna kolme protsendipunkti võrra.

EELTOODUST LÄHTUVALT KOHUS ÜHEHÄÄLSELT

1. *tunnistab* esimese, neljanda, viienda ja seitsmenda kaebaja kaebuse nende väärkohtlemise ja ebatõhusa uurimise osas vastuvõetavaks ja ülejäänud kaebused vastuvõetamatuks;
2. *leiab*, et konventsiooni artiklit 3 on sisuliselt rikutud viienda kaebaja suhtes, kuid mitte esimese, neljanda ja seitsmenda kaebaja suhtes;
3. *leiab*, et konventsiooni artiklit 3 on menetluslikult rikutud esimese, neljanda, viienda ja seitsmenda kaebaja suhtes;
4. *leiab*,

(a) et vastustajariik peab kaebajatele maksma kolme kuu jooksul kohtuotsuse jõustumise päevast vastavalt konventsiooni artikli 44 lõikele 2 alljärgnevad summad:

(i) 11 000 (üksteist tuhat) eurot eraldi esimesele, neljandale ja seitsmendale kaebajale ning sellele lisanduvad võimalikud maksud;

(ii) 14 000 (neliteist tuhat) eurot viiendale kaebajale ja sellele lisanduvad võimalikud maksud;

(iii) 3000 (kolm tuhat) eurot kulude eest ja sellele lisanduvad võimalikud maksud; summa tuleb konverteerida Suurbritannia naelsterlingiteks ülekande kuupäeval kehtiva kursiga ja maksta kaebajate esindajate pangakontole Ühendkuningriigis;

(b) et eespool nimetatud kolmekuulise tähtaja lõpu ja tasumise vahelise aja eest tuleb eespool nimetatud summadelt maksta lihtviivist määra järgi, mis vastab Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäärale, suurendatuna kolme protsendipunkti võrra;

5. *jätab rahuldamata* kaebajate ülejäänud õiglase hüvitise nõude.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 28. märtsil 2013 vastavalt kohtureeglite 77. reegli lõigetele 2 ja 3.

Søren Nielsen
Sekretär

Isabelle Berro-Lefèvre
Esinaine